

Diplomitöö
392388

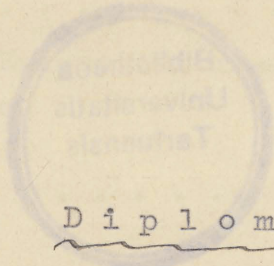
Rakuldar
30/12/37 A. Püss

R. V.
TARTU ÜLIMÄHÄÄL
ÕIGUSTEADUSKONN
14. mail 37
Jä 28
TARTU

A. B.
~~17681~~

ENAMSOODUSTUSE - KLAUSLIST

EESTI KAUBALEPINGUTES

Diplomitöö

Karl Püss. stud. jur.

Tartus, 1937.a.

Lõpetamist õigusteaduskonnas 4. vii. 1937a.

N: 1626

S I S U K O R D .

=====

§.1.	Sissejuhatus	lk.3
	1.ptk. Enamsoodustuse mõiste ja ajalugu.	
§.2.	Enamsoodustuse mõiste	4.
§.3.	Enamsoodustuse areng	7.
	2.ptk. Enamsoodustuse-klausli sõnastusvormid ja tema tarvitamise õiguslikud järeldused.	
§.4.	Enamsoodustuse-klausli sõnastusvormid	11.
§.5.	Enamsoodustuse-klausli tarvitamise õiguslikud jä- reldused	16.
	3.ptk. Enamsoodustuse-klausel Eesti kaubale- pingutes.	
§.6.	Üldalused	21.
§.7.	Personaalne enamsoodustus	22.
§.8.	Enamsoodustus laevasõidu hõlbustamiseks	45.
§.9.	Materiaalne enamsoodustus	54.
§.10.	Lõppsõna	74.

K A S U T A T U D   A L L I K A D .

1. Ants Piip. Rahvusvaheline õigus. Tartus 1936.a.
2. Aleksander Warma. Enamsoodustuse klauselist kaubalepingutes. Magistritöö 1929.a.
3. L. Glier. Die Meistbegünstigungs-Klausel. Berlin 1905.
4. H. Schumacher. Meistbegünstigung und Zollunterscheidung. München und Leipzig, 1915.
5. F. von Liszt. Das Völkerrecht systematisch dargestellt. Berlin, 1925.
6. F. Hoffmann. Meistbegünstigungsklausel. Im Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie. Band II. Berlin und Leipzig, 1925.
7. A. Oncken und P. Arndt. Handelsverträge. Im Handwörterbuch des Staatswissenschaften, Band V. Jena 1923.
8. Lusensky. Handelsverträge. Im Wörterbuch des deutschen Staats- und Verwaltungsrechts. Band II, Tübingen 1913.
9. Eesti lepingud välisriikidega. Köited I - XII. Välisministeeriumi väljaanne.

S I S S E J U H A T U S .

Tänapäevne majanduselu on kujuteldamatu sellisena, kus üks riik elaks isoleeritult teistest, kuna majandusliikude ülesannete teostamine nõuab paratamatult tihedat koostööd teiste riikidega. Riigid ei või sulgeda omi piire välisriikide kaubandusele ja isegi aastatuhandeid suletud olnud maad, nagu Hiina ja Jaapan, on uuema aja arengu tõttu sunnitud oma uksi avama Euroopa ja Ameerika kaubandusele.⁺⁾ Mida arenenum on ühe rahva majandus, seda rohkem kaotab ta oma majanduslikku autarksust ja seda lähemas ühenduses peab ta seisma teiste rahvastega oma majanduslikus läbikäimises. Tekib küsimus, kuidas lahendada selle juures paratamatult esilekerkivaid konflikte? On selge, et selleks on tarvis teatavaid kompromissnorme, mis samaselt kui positiivsed normid määravad ühiskonna liikme õigusliku seisundi, määraksid riikide vahelised suhted kaubanduses. Sellisteks kompromissnormideks osutuvadki tänapäeva kaubalepingud. Keskajal ei tuntud üldse kaubanduslikku läbikäimist ilma erikontsessioonideta, hiljem pääsis mõjule aga vabakaubanduse vool, mille tagajärjel Inglismaa tollimaksud võõrastelt kaupadelt peaaegu täiesti kaotas, teised riigid aga üle elasid ajutiselt vähema tollide maksvuse perioodi. Kiiresti arenev kaubanduspolitiika lõi aga sellise olukorra, et riik ainult siis oma kaubanduses edukalt võis võistelda teistega, kui ta oma kaasvõistlejaist teataval võõral territooriumil halvemais tingimustes ei asetsenud, vaid et tema õigustatud oli kõiki neid kergendusi ja soodustusi kaubanduse ja merisõidu alal kasutama, mis needki. Selle saavuta-

---

+) . A. Piip. Rahvusvaheline õigus, lk. 344.

miseks mahutatigi juba 17.s. I.poolest alates kaubalepingutesse eriline klausel, mis alguses küll ebamääraselt ja selgusetult, kord korralt aga täienenult ja kategoorilisemalt nõudis ülalmainitud üheõigusluse printsiibi taotlemist rahvusvahelises kaubanduses. See klausel, mida nimetatakse enamsoodustuse-klausliks, on sama arengus läbi teinud mitmesuguseid faase ja näinud nii tõuse kui ka mõõnu. Seega tänapäeval riigid leiavad võimalikuks teha üksikutele välismaalastele soodustusi, pannes oma tollitariifides maksma üheltpoolt maksimaaltariifi, mis kehtib kõigi riikide kohta, kelledega pole sõlmitud lepinguid, ning teiseks minimaaltariifi nende riikide kaupade jaoks, kelledega on sõlmitud lepingud vastastikuseks enamsoodustuseks.⁺)

Meie ülesandeks on anda ülevaade enamsoodustuse-klauslist Eesti kaubalepingutes, tema väljendusvormidest ja kasutamismüüsidest, kuid et mõista neid olusid, mis annavad enamsoodustusele kord ühe kord teise vormi ja sisu, peame tutvuma lühidalt ka enamsoodustuse-klausli mõiste ja arengulooga tema üldises kujus.

1. PTK. ENAMSOODUSTUSE MÕISTE

J A A J A L U G U .

§.2. E n a m s o o d u s t u s e m õ i s t e .

Vaadeldes enamsoodustuse mõiste definitsioone üksikute teadlaste poolt, näeme neid erinevaina ja mitmeist seisundeist lähtuvaina moodustavat nagu terve rea iseseisvaid enamsoodustuse mõisteid. Erinevuse põhjuseks on sageli asjaolu, et püütakse defi-

---

+). A. Piip. Rahvusvaheline õigus - lk. 345.

nitsioonis ära määrata üksikult kõik enamsoodustuse alla käivad alad ja enamsoodustuse liikide eritunnused, kuna leitakse, et iga teine definitsioon olla puudulik. Selletõttu aga kujuneb definitsioon niivõrt pikaks, komplitseerituks ja raskepäraseks, et enamsoodustuse mõistet erikaasusi selgitavate lisalausete hulgast raske on üles leida. Magister A. Warma oma magistritöös toob ära Markovsky definitsiooni, mis piltlikult illustreerib eelmainitud ja mis kõlab järgmiselt:

"Enamsoodustuse tingimuse eesmärgiks on kindlustada ühele riigile, kes selle teiselt riigilt endale nõutanud, niisama soodsat ümberkäimist, kui tema territooriumil omavad ükskõik millised kolmandad riigid kõiges, mis puutub kaubandusse, meresõitu ehk ettevõtetesse; ta annab absoluutse õiguse kõiksuguste eesõiguste ja hõlbustuste saamiseks, mida kasutavad kolmandad riigid; tema efekt sisseveo tollide suhtes on kolmesugune: suuremal hulgal juhtumistel annab ta tingimusteta õiguse kõikide konventsiooniliste alanduste ja mahavõtete pääle (absoluutne enamsoodustus); teistel juhtumitel seob ta selle õiguse saamise vastava kompensatsiooni esitamise (tasuline enamsoodustus); kolmandatel vähemavalistel juhtumistel, kuuluvatel rohkem ajalukku, tingimus ei anna mingit õigust alanduste ja mahavõtmiste pääle, vaid garanteerib ainult üldise tariifi tarvitamise (osaline enamsoodustus)".¹⁾

Selline definitsioon ei täida oma ülesannet, ta valgub liialt laiale püüdes määrata üldmõiste asemel ka enamsoodustuse erivormide ilmet. Esmajoones tuleks ikkagi leida kaubalepingutest, mis enamsoodustuse klauslit sisaldavad, see üldine moment, mis neis

---

1). A. Warma. Enamsoodustuse klauslit kaubalepingutes - lk. 12.

sisaldub välise avaldusvormi pääle vaatamata. Lepingu tekste lugedes võime ainult ühele otsusele tulla selle sihi suhtes, mida taotleb enamsoodustuse klausel kaubalepingutes ja see on nimelt võrd-õigusline asend kaubitsemises teataval territoriaal alal. Kui nüüd aga lähemalt vaatleme seda ühevõrdsust riikide vahelises kaubanduses, siis näeme, et enamsoodustuse-klausel märgib ära juriidilise võrdsuse, mitte faktilise. Riigid võivad ju faktiliselt olla erinevais seisukordades juba selletõttu, et transport kulud pole võrdsed arvesse võttes riikide lähemat või kaugemat asendit sellest territooriumist, mille kohta käivad nende kaubanduslikud huvid. Samuti juurdeveo teed pole ühesugused, maatransport on kallim kui meretransport jne. Teiseks ka riigid ise on osanud, rikkumata enamsoodustuse-klauslit anda mõnele riigile suuremaid faktilisi soodustusi, ilma et seda soodustust saaksid tegelikult kasutada juriidiliselt enamsoodustatud riigid. Mag. Warma toonitab enamsoodustust kui lepingulist hüvet ja annab järgmise definitsiooni:

"Enamsoodustus on ühelt välislepingute sõlmimiseks kompetentselt territoriaalüksuselt teisele samaväärsele üksusele antud lepinguline tagatis iga kolmandaga õiguslikult ühevõrdseks käsitamiseks aladel ja küsimustes, millede kohta see õigus expressis verbis fikseeritud".¹⁾

Kuna seegi definitsioon oma stiililt on kaunis keerukas, võib küll pidada vastuvõetavamaks prof. Piibu vastavat mõiste määrangut:

"Enamsoodustuse tingimuse järgi siirduvad igale kokkuleppi-

---

1). A. Warma. Enamsoodustuse klauselist kaubalepingutes - lk.24.

jale kõik need hõlbustused ja soodustused, millised keegi lepingupooltest annab mõnele kolmandale riigile."¹⁾

Samalaadne on prof. F. Liszti definitsioon: "Die Meistbegünstigungsklausel ist ein Mittel, automatisch eine Anzahl von Staaten in ein gewolltes Vertragsverhältnis zu ziehen,"²⁾

kui ka F. Hoffmanni definitsioon:

"Die Meistbegünstigungsklausel ist die Bestimmung, welche das von einem anderen gegebene Versprechen enthält, dessen Angehörige, Waren und Verkehrsmittel (Schiffahrt) ebenso gut zu behandeln wie die Angehörige, Waren und Verkehrsmittel jedes anderen Staates."³⁾

Need definitsioonid annavad enamsoodustuse mõiste juba küllaldase täpsusega ja selgusega edasi.

§.3. Enamsoodustuse areng.

Kerkib küsimus, millal võeti enamsoodustuse printsiip esmakordselt tarvitusele rahvusvahelistes lepingutes. Siin on avaldatud erinevaid arvamusi: Gavaretta arvates tuleks enamsoodustuse printsiipi algkujuna näha juba 1226.a. lepingus, kus Friedrich II lubab Marseillesi linnale samasugused õigused, nagu oli garanteeritud Pisale ja Genuale; Bonnet leiab samuti enamsoodustuse tunnuseid XII. ja XIII. sajandist kuid Nisser otsib enamsoo-

---

1). A. Piip. Rahvusvaheline õigus - lk. 345.

2). F. von Liszt. Das Völkerrecht systematisch dargestellt. Lk. 259.

3). K. Strupp. Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie.

dustuse algust XVII. sajandist, nn. Türgi kapitulatsioonidest, millele omakorda vastu vaidleb Makovsky, kes enamsoodustuse alg-aastana märgib 1661.a. Portugali ja Ühendatud provintside Vabariigi vahelist lepingut, mille art.III. määrab, et esimene kontrahent annab teisele õiguse kõikide eesõiguste päale, mida omab, ehk tulevikus saaks Suur Britannia. Hombeck²⁴ arvab omakorda, et enamsoodustuse printsiip vähemalt sama täpselt on vormuleeritud juba 1654.a. Briti ja Rootsi vahelises lepingus.¹⁾ Seda viimati mainitud aastat võibki õieti aluseks võtta, kuigi enamsoodustuse eelajalugu ulatub võib olla varemisse aega.

Kuid isegi siis kui enamsoodustuse printsiip juba võrdlemisi laialt oli tuntud, on tema sarnaselt teiste õigusinstituutidega teinud läbi mitmeid arengufaase. Ajavahemikus 1654-1767 leiame kaubalepingutes enamsoodustuse tingimusteta enamsoodustuse kujul sihituna kaubanduslise personali, meresõidu ja üldtariifi kohta. Teine epohh, milline tähistatakse aastatega 1778-1860, toob enesega kaasa uued põhimõtted. Napoleon I. aegne Inglise ja Prantsuse majanduslik heitlus, mis omandas äärmiselt terava kaju, andis ka arenevale rahvusvahelisele kaubanduslisele läbikäimisele ränku hoope, millele järgnes pärast-sõjaaegne enesesse tõmbumine ja protektsiooniline tendents. Seda ajajärku tähistab kompensatsioonilise enamsoodustuse massiline tarvitamine. Ometi oli Inglismaa esimene, kes vabakaubanduse poole püüdis. Järgnesid üksteise järelle edusammud, Huskinsson viib läbi tariifide lihtsustusvormi 1824-25.a., 1832.a. parlamendi reformi tagajärjel kaotavad suurmaaomanikud ülevõimu, tehakse kihutustööd Smithi majandusliste

---

1). Ülaltoodud arvamused on toodud mag. A. Warma tööst: Enamsoodustuse klauselist kaubalepingutes - lk. 38 jj.

ideede läbiviimiseks jne. Kui 1842.a. viljaikalduse tagajärjel pehmendati kaitsetolle ja hiljem nad üldse kaotati, siis osutusid tulemused isegi suurmaaomanikele rabavaiks, sest oodatud põllumajanduse kriis jäi tulemata, koguni selle vastu põllundus lõi õitsele. Gladstone algatusel järgneb tollitariifide alandamine ka 1853. ja 1860. aastal.

Viimane aasta tähistabki uue ajajärgu algust enamsoodustuse arengus, sest sel aastal sõlmitud Briti-Prantsuse kaubaleping heidab kõrvale kompensatsioonilise enamsoodustuse asendades seda uuesti tingimusteta enamsoodustusega. Edasine areng on ühtlane kuni maailmasõjani, viimane ähvardas tuua aga murrangu. Väliskaubanduslikke vahetõid hakati korraldama momendi meeleolu kohaselt, mis kajastus ka Kesk-Euroopa riikide majanduskonverentside otsustest Berliinis ja Viinis 1915.a., samuti Dresdenis ja Budapestis 1916.a. Umbes samad seisukohad avaldusid ka liitlaste Pariisi konverentsil 1916.a., kus otsustati, et tingimusteta enamsoodustuse printsiipi ei tarvitata kaubalepingulisel vahekorraloomisel Kesk-Euroopa riikidega, aja jooksul, mis omavahelise erikokkuleppega kindlaks määratakse. Need otsused tõid kaasa pöörde Euroopa väliskaubanduse politikas, tõid kaasa tollisõdade perioodi. Ometi polnud kõik sellega nõus ja juba 1917.a. Stokholmi konverentsil sotsiaaldemokraatide otsuses rõhutatakse, et tulevatesse rahulepingutesse tuleb võtta sisse klauslid, mis kõrvaldaks nii sõja kui ka majandusliku sõja hädaohu. Palju mõjukamalt toetati seda seisukohta päale sõda, kus teravalt hukka mõisteti püüded, seada väliskaubanduslise läbikäimise suhtes riigid ebavõrdsesse seisundisse. Rahvasteliidu nõukogu otsusega 19.sept.1921 kutsu-

takse ellu n.n. majandusline komitee, kes vastavaid küsimusi igakülgsest läbiharutades oma töötulemuse Rahvasteliidu Nõukogu kaudu saatis Rahvasteliidu liikmetele kümnepunktilise rekommendatsioonina, millede kandev põhimõte oli tingimusteta enamsoodustus riikidevahelise kaubandusliku liiklemise alal. 1925.a. tunnustab Rahvasteliit üleilmse majanduskonverentsi kokkukutsumise vajadust. See astub kokku mai kuul 1927.a. ja tulemusena fikseerib järgmised põhimõtted:

"On väljaspool kahtlust, et see oleks ilma restaureerimisel otsustava sammu teostamiseks, kui kujundatakse uuesti pikaajaliste lepingute režiimi kindlustades võrdse käsitlemise. Selleks on väga soovitatav, et enamsoodustuse klausel saaks kõige laiemana, kõige vähem tingimusliku tõlgendamise. Järelikult 1) konverents arvab, et enamsoodustatud riigi tingimusteta käsitlemise vastastikune andmine, mis puutub tollimaksudesse ja kaubanduse tingimustesse, moodustab riikidevahelise kaubavahetuste vaba ja normaalse arengu olulise elemendi ja, et on väga soovitatav kaubanduse stabiilsuse ja julgeoleku huvis, et see käsitus oleks kindlustatud küllaldatakse perioodi pääle, kaubanduslepingute abil. 2) Kõigiti tunnustades, et iga riigi otsustamisele kuulub, mil juhul ja millisel määral see fundamentaalne garantii peab sisse võetama, teatud kindlaksmääratud lepingusse, soovitab konverents tungivalt, et enamsoodustuse-klausli ulatus ja kuju omaksid kõige laiemana ja liberaalsema iseloomu ja, et see klausel ei saaks nõrgendatud ega kitsendatud olgu selgelt väljendatud eeskirjade või tõlgendamise teel".¹⁾

---

1). A. Warma. Enamsoodustuse klauselist kaubalepingus - lk. 8 jj.

Ometi juba 1929.a. alanud majandussurve tõi enesega kaasa väliskaubanduse piiramise. Pääle tollitõkete määrati kindlaks sisseveetavate kaupade lubatud hulgamäärad, nn. kontingendid. Need kontingendid ühenduses litsentside süsteemiga, mis andsid valitsusorganitele võimu otsustada, kust maalt või mil määral võib vedada sisse väliskaupu on tõrjunud enamsoodustuse tingimuse tegelikult kõrvale, kuigi ta tänapäevani selgesõnaliselt on väljendatud igas kaubalepingus.

Eestis asuti kohe pääle Vabadussõja keerisest väljapääsmise, tegelikult kujundama kaubanduslikku läbikäimist välisriikidega kaubalepingute abil, millistest iseloomustava joonena läbib enamsoodustuse printsiip. Ka viimase aja kontingentide süsteem pole meid ainult päältvaatajaiks jätnud ja meiegi kaubalepingud peegeldavad sama vaimu, mis enamsoodustuse areng on näidanud pääle maailma sõda.

2. PTK. ENAMSOODUSTUSE - KLAUSLI

SÕNASTUSVORMID JA TEMA TARVITAMISE

ÕIGUSLIKUD JÄRELDUSED.

§.4. Enamsoodustuse - klausli sõnastus- vormid.

Kaubalepingutes esinev enamsoodustuse printsiip oma vormulatsioonis on sageli erineva kujuga. Kuna aga enamsoodustuse-klausli erinev sõnastusvorm paratamatult toob kaasa erinevaid õiguslikke järeldusi, siis on see asjaolu aluseks enamsoodustuse vormide liigituseks.

1. Tingimusteta enamsoodustuse-klausel.

Algame oma käsitlust enamsoodustuse klassilise kuju vaatlemisega. Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu art. 2. määrab:

"Lepinguosalised lepivad kokku, et kõigis kaubandusse, merisõitu ja tööstusse puutuvais asjus iga eesõigust, soodustust või vabastust, mis kumbki Lepinguosaline seni mõne vööra riigi laevadele ja alamatele ehk kodanikkudele annud või tulevikus annab, tuleb viibimata ja tingimusteta, ilma nõudmist äraootamata ja ilma tasuta, laiendada teise Lepinguosalise laevade ja alamate ehk kodanikkude peale, kuna nende siht on, et mõlema Lepinguosalise kaubandus, merisõit ja tööstus igas suhtes enamsoodustuse alusele seataks".¹⁾

Eesti-Itaalia ajutise kaubandusliku kokkuleppe punkt 2. määrab:

"Mõlemad Lepinguosalised annavad vastastikku enamsoodustatud riigi käsitluse kõiges, mis puutub sisse- ja väljaveo tollide suurusse, kaitsesse ja siisenõudmissesse, samuti kõiges, mis puutub transiiti, ajutisse sisse või väljaveosse, kaupade hoivusse, nende ümberlaadimisse, raudteel veosse ja tollivormaaalsustesse."²⁾

Neist näidetest näeme, et enamsoodustus haarab nii tolli- kui ka läbikäigu soodustused ja ühtlasi selgub, et enamsoodustuse õiguslikku efekti ei tehta olenevaks mingisugustest kõrvaltingimustest. Teises näites on expressis verbis toonitatud vastastikusust, milline on sedavõrt seotud enamsoodustuse põhimõttega, et juhul kui see sõna ka puudub, tuleb seda alati eeldada

1). Eesti lepingud välisriikidega V - lk. 253.

2). " " " VIII - lk. 68.

olemasolevana, olgu siis et selgesõnaliselt on öeldud, et enamsoodustus ainult ühe kontrahendi suhtes kohaldamisele tuleb. Kõige seetõttu on ka arusaadav, miks seda enamsoodustuse vormi nimetatakse tingimusteta enamsoodustuseks.

2. Kompensatsiooniline enamsoodustuse-klausel.

Teistlaadi enamsoodustuse vormi kasutasid Ameerika Ühendriigid kuni maailmasõjani ja ka paljud Euroopa riigid, eriti kuni 1860.aastani. Toome mõningaid näiteid sellest enamsoodustuse vormist. Ameerika Ühendriikide ja Rootsi vaheline kaubaleping 3.aprillil 1783.a. art. II, määrab:

"The King and the United States engage mutually not to grant hereafter any particular favour to other nations in respect to commerce and navigation which shall not immediately become common to the other party, who shall enjoy the same favour freely, if the concession was freely made, or on allowing the same compensation, if the concession was conditional".¹⁾

Venemaa ja Prantsusmaa vaheline kaubaleping 14.VI.1857. art XIV määrab:

"Die beiden hohen Kontrahenten versprechen sich gegenseitig, in allem, was Zölle und Schifffahrtsabgaben betrifft, keinem anderen Staate irgend ein Vorrecht oder eine Begünstigung oder Befreiung einzuräumen, ohne dass diese nicht auch und zwar von demselben Augenblicke an, auf ihre resp. Untertanen ausgedehnt würde, und zwar unentgeltlich, wenn das Zugeständnis zugunsten des anderen Staates unentgeltlich ist und gegen die nämliche Gegenleistung oder dasselbe Äquivalent, wenn das Zugeständ-

---

1). L. Glier. Die Meistbegünstigungs Klausel - lk. 35.

nis ein bedingtes gewesen ist."1)

Nagu neist näidetest selgub lisandub siin enamsoodustuse klauslile lisand, mis küllaltki oluliselt muudab eelpool käsitletud tingimusteta enamsoodustust. Enamsoodustuse õigus näib nagu kadumisele määratud olevat ja asendab eesõiguste andmisega samasuguste õiguste vastu. Seetõttu on arusaadav, miks mõned õpetlased eriti teravalt selle vormi vastu välja astuvad ja leiavad, et ta pollagi enamsoodustus. Vana maailma autoriteetid nõuavad sellepärast tingimusteta enamsoodustust, kuna igasugune selle piiramine tähendavat enamsoodustusest loobumist; uue maailma autoriteetid õigustavad kompensatsioonilist enamsoodustust seletusega, et kui kõikidele antakse needsamad soodustused, mida üks riik sai teatava vastutasu eest, siis pole see õiglane selle viimase riigi suhtes. Ideelt kahtlemata on õilsam tingimusteta enamsoodustus, kuid ei saa eitada ka kompensatsioonilist vormi, kuigi peaideest oluliselt kõrvalekalduvat. Seletatav on see vorm üldse enamsoodustuse printsiibi ülekandmisega ka konventsionaaltariifide ühtlustamist.

3. Ühepoolne enamsoodustus-klausel.

Enamsoodustuse anormaalse vormina esineb üksikuil juhtudel veel n.n. ühepoolne enamsoodustuse-klausel, mille iseärasus avaldub selles, et ainult üks kontrahentidest enamsoodustuse õigusliks saab, teine aga mitte. Sellistena esinesid ka meil praegu kehtivuse kaotanud Eesti-Prantsuse 1922.a. kaubalepingu art.1,2,

---

1). L. Glier. Die Meistbegünstigungs Klausel. - lk. 98.

3 ja 14¹⁾ ja Eesti-Ungari 1922.a. kaubanduslepingu art. 9 ja 10.²⁾ Silmas tuleb pidada aga seda, et meie kaubalepinguis ühepoolne enamsoodustusõigus käis ainult tollitariifide kohta, muul alal oli enamsoodustus vastastikune. Tavaliselt on seda vormi kasutatud riikide vahel, kes kultuuri ja tsivilisatsiooni poolest on väga erinevad.

Glier teeb vahet piiratud ja piiramata enamsoodustuse vormi vahel. Piiratud on selline enamsoodustuse vorm, kus enamsoodustuse ulatus on piiratud ajaliste, ruumiliste või mingi teiste piiritlustega; piiramatu, kus selliseid piire ei ole³⁾.

See ulatuse piiramine ei muuda aga seda õiguslist iseloomu, mida üks või teine eelpooltähendatud enamsoodustuse vorm enesega kaasa toob, samuti pole neid piiramisi, nende mitmekesisuse tõttu võimalik süstematiseerida. Kahte liiki piiramisi tuleb meil siiski arvestada, kuna nad esinevad peaaegu igas kaubalepingus ja vägagi olulise tähtsuse omavad. Need on: 1) reservatsioon naaberriikide kasuks ja 2) lepinguga kauba vahetuse objektiks olevate ainete piiramine. Esimene, mille hulka kuulub ka meie kaubalepingutes

---

1). Eesti annab siin Prantsusmaalt tulevatele kaupadele tingimusteta enamsoodustuse, kuna Prantsusmaa omalt poolt Eesti kaupadele vaid protsentuaalsed alandused tariifist - Eesti lepingud välisriikidega - II lk. 136 jj.

2). Eesti loodus ja tööstussaadused naudivad Ungarisse sisseveol tingimusteta enamsoodustust, kuna Ungari loodus- ja tööstussaadused sisseveol Eestisse alluvad tollidele, mis Eestis maksavad - ilma et seejuures enamsoodustuse tingimust tarvitataks. Eesti lepingud välisriikidega - III lk. 65 jj.

3). "Unsere Terminologie ist also folgende... - beschränkte oder unbeschränkte Meistbegünstigung, je nachdem ihrer Geltung räumliche, zeitliche oder andere Grenzen gezogen sind". - L.Glier. Die Meistbegünstigungs Klausel. - lk. 20.

^{esine}sisaldav Balti klausel on tingitud geograafilisest asendist, mis nõuab lähedaste kaubandusliste sidemete loomist, millede üldsustamist aga riigi huvid ei luba. Teine juhtum loob olukorra, kus enamsoodustus on maksev ainult lepinguis mainitud kaupade suhtes. Viimaste aastate kaubalepingud toovad küll ära tingimusteta enamsoodustuse-klausli, kuid sääl kõrval määravad sageli sisseveetavate kaupade aastakontingendid, mis sisulises mõttes hävitavad tingimusteta enamsoodustuse.

§.5. Enamsoodustuse-klausli tarvitamise õiguslikud järeldused.

Tekib küsimus, millises ulatuses on tarvitatud nii üht kui teist enamsoodustuse-klauslit? Borchardti järele tingimusteta enamsoodustuse-klausel oma esialgsel kujul käis peaasjalikult nende soodustuste kohta, mis ei puudutanud tollitariifi alandusi, või nagu teised õpetlased seda püüavad seletada autonoomse tariifi kohta, ega ulatunud nende tariifiliste soodustuste pääle, mis erikokkulepetega piiratud juhtumitel anti. Neist alustest tõusetuski enamsoodustuse kompensatsiooniline vorm, et olla domineeriv 19.s. 30. aastaist ja püsida selles seisundis umbes 30 aastat. Nimelt tegelik poliitiline olukord tõukas Põhja-Ameerikat riikidele, kes tema iseseisvusest huvitatud olid tollisoodustuste andmisele. See-ga enamsoodustuse kompensatsiooniline vorm tõi sisse konventsionaalsed soodustused tollide suhtes, lisades juurde aga tolleaegse majanduspoliitiliste ja üldpoliitiliste kaalutluste tõttu kompensatsiooni tingimuse. Tiheda majandusliste ja kaubandusliste sidemetega ühendet tänapäevne maailmamajandus ei või aga leppida asjaoluga, et vähemagi soodustuse saamiseks tuleks kaubelda vastutasu üle, ku-

na see osutuks rahvamajanduslikult häärmiselt kulukaks ja politili-
selt tülikaks, hävitades kõik soodustuste läbi daadavad kasud.
Arenev majanduselu ei sallinud sellist kitsendust ja kui XIX.s.
II.poleel pääsis võidule vabakaubanduse vool, siis suundus enamsoo-
dustuse areng uuesti tagasi tingimusteta enamsoodustuse vormi
juurde, jättes järele üleminekuaja vormina terve rea lepinguid
kus osa tariifilisi soodustusi anti kompensatsiooni tingimusega,
teine osa tingimusteta.

Uuesti ausse tõstetud tingimusteta enamsoodustuse-klausel,
nii nagu ta asetseb "^cGobdeni lepingu" art. XIX-das¹⁾, käib juba
konventsionaaltariifi soodustuste kohta. Tema piiramine teatavate
objektide ringiga hiljem kaotati ja lühikese aja jooksul sõlmis
Prantsusmaa terve rea riikidega samasugusel alusel kaubalepinguid.
Hiljem võtsid omaks selle ka kõik teised Euroopa riigid. Sellist
tingimusteta enamsoodustuse-klausli tarvitamist leiame ka meie
kaubalepinguis, näiteks Eesti-Rumeenia kaubandusliku kokkuleppe
art. II-ses:

"Enamsoodustatud riigi käitlus käib samuti sisseveomaksude
ja muude maksude suuruse, kindlustuse ja võtmise kohta, tollimak-
sude ja muude maksude võtmisviiside ja tasumistingimuste kohta,
kaupade klassifitseerimise, tollitariifide tõlgitsemise ja kaupa-
de analüüsimise viiside kohta."²⁾

---

1). "Eine jede der beiden hohen kontrahierenden Mächte verpflichtet
sich, der anderen jede Begünstigung, Bevorrechtung oder Ermässi-
gung des Tarifes bei der Einfuhr von den in dem gegenwärtigen Ver-
trag erwähnten Artikeln zuteil werden zu lassen, welchen die be-
sagte Macht irgend welcher dritten Macht zugestehen möchte." L.
Glier. Die Meistbegünstigungs-Klausel. - lk. 222.

2). Eesti lepingud välisriikidega - X. lk. 18.

Enamsoodustuse-klausli rakendamiseks kaubanduslike suhete kohta on võimalik kaks süsteemi: a) üldklausli süsteem - s.o. selline, kus enamsoodustuse printsiip ära märgitakse kõikide alade kohta üldiselt,¹⁾ ja b) eriklauslite süsteem, s.o. selline, kus enamsoodustuse printsiip ära märgitakse iga ala kohta eraldi, millise kohta seda maksma soovitakse panna.²⁾ Rahvusvahelises praktikas on talitatud kord nii kord teisiti. Nii meilgi on kaubanduslikes kokkulepetes, mis sõlmitud nootide vahetuse teel tarvitatud esimest, üksikasjalikult väljatöötatud kaubalepingutes aga teist meetodit. Viimast meetodi tuleks ka eelistada, kuna tema hoiab ära asjatuid arusaamatusi ja vaidlusi, mis tekivad üldklausli puhul tema ulatuse suhtes ja milliseid on hoopis rasked lahendada.

Enamsoodustuse põhimõtte eesmärk, teatud riigi territooriumil võistlejate vahel võrdse asendi loomine, on kättesaadav ainult kaudsel teel, s.o. soodustused saadakse alles sel korral, kui kaaskontrahent sõlmib mõne kolmanda riigiga lepingu andes viimasele teatavaid soodustusi, millised enamsoodustuse-klausli põhjal eo ipso laienevad siis ka esimesele riigile. Kui nüüd see kolmas riik vastavad soodustused kaotab (näiteks teine riik need tagasi võtab), siis on loomulik, et need pole kehtivad ka enam esimese riigi suhtes, sest on kadunud see causa (soodustus, mis anti kol-

---

1). Näiteks Eesti-Jaapani vaheline kaubanduslik kokkulepe - Eesti lepingud välisriikidega XII - lk. 170.

2). Näiteks Eesti-Türgi kaubanduse ja laevanduse leping - Eesti lepingud välisriikidega IX - lk. 246 jj.

mandale riigile) millest tekkis enamsoodustuse efektiivsus.

Enamsoodustuse-klauslil on terav juriidiline efekt, mis alati ja igas olukorras kannab üle kõik soodustused, mis antud ükskõik millisele riigile, ipso facto kõigile nendele riikidele, kellega on sõlmitud kaubalepingud enamsoodustuse alusel. Kuid võib ette kujutada teatavat olukorda, milles mingi riik on mõne teise riigiga eriti tihedas majanduslikus seoses, näiteks tolliunioonis, ilma et ta sooviks anda sellele riigile antavaid soodustusi teistele riikidele. Et seesuguseid suhteid võimaldada, võetakse sisse teatavad reservatsioonid kaubalepingutesse. Need reservatsioonid peavad alati expressis verbis ettenähtud olema, kui tahetakse ükskõik milliseid piiratusi enamsoodustuse-klausli ulatuses maksuma panna. Seesuguseid reservatsioone sisaldavad ka meie kaubalepingud ja siia kuuluvad:

1) Klausel piiriläbikäimise hõlbustamiseks. Näiteks Eesti-N.S.V. Liidu kaubanduslepingu art. 23. punkt 1. määrab:

"Käesoleva lepingu eeskirjad ei laiene õigustele või soodustustele, mis antud või edaspidi antakse 1) Kymmagi Lepinguosalise poolt mõnele naabrinaale, et hõlbustada piiriläbikäimist ribas, mis ei ületa 15 klm. 2)....." ¹⁾

See klausel on ettenähtud nende eriliste õiguste kaitseks, mis piiriäärased maaribad evivad kaubitsemise suhtes ja millised on fikseeritud kas erilepinguis või naabermaade vahelistes kaubalepinguis ning ei kuulu kohaldamisele üleriiklikelt.

2). Eraldi ülaltoodust antakse teatavaid soodustusi vastastikku riikide vahel ka üldiselt, kogu territooriumi suhtes. Kui

---

1). Eesti lepingud välisriikidega VIII lk. 286.

neidki ei taheta laiendada kõigile enamsoodustatud riikidele, siis peab nendegi suhtes sisse võtma kindel reservatsioon. Sellisena esineb meie kaubalepingutes Balti klausel, näiteks Eesti-Briti kaubandus- ja laevanduslepingu art. 6:

"Erandina Eesti Valitsuse poolt antud üldisest lubadusest, Tema Briti Majesteedi maade kaubandusele enamsoodustatud riigi käsitlemist kindlustada, on kokku lepitud, et Tema Briti Majesteed ei nõua tollisoodustusi või muid kergendusi, missugused need ka ei oleks, mis Eesti poolt lubatud ehk võidaks lubada Venemaale, Soomele, Lätile ehk Leedule vastavalt Vene, Soome, Läti ehk Leedu kaupade kohta, niikaua kui niisugused soodustused ehk kergendused Eesti poolt ei ole laiendatud mõne muu välisriigi peale."¹⁾

Selline Balti klausel esineb eranditult kõigis meie kehtivais kaubalepingutes.

3). Erilist käsitlemist on leidnud ka tolliunioonid, milliseid küll võrdlemisi vähe on esinenud ja mis mõnede teadlaste arvates on üleminekuvormid riikide kokkusulamise protsessis. Bonneti järelle tolliuniooni liikme suhtes ei ole tegemist sellise territoriaalüksusega, keda teise uniooni kuuluva riigi suhtes võiks nimetada kolmandaks riigiks, järelikult liiduvahelised soodustused ei ole riikide vahelised soodustused ja selletõttu ei tule nende suhtes kohaldamisele enamsoodustuse klausel.²⁾ Tolliunioon kujutab selle järelle endast väliskaubanduslikult üht territooriumi, s.o. ühise tollipiiri, kuhu on sisse mahutatud kõik tolliuniooni kuuluvad riigid. Teiselt poolt Poznansky väidab, et olgugi et ma-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega V - lk. 255.

2). A. Warma. Enamsoodustuse klauselist kaubalepingutes - lk.61.

janduslik side tolliuniooni puhul on lähidane uniooni kuuluvate riikide vahel, nende poliitiline rippumatus jäävat ja need riigid figureerivad rahvusvahelises läbikäimises üksteisest lahusseisvate poliitiliste isikutena.¹⁾

Et ära hoida sellist asjatut vaidlust ongi kaubalepinguisse tavaliselt sissevõetud klausel enamsoodustuse-tingimuse piiramiseks tolliuniooni puhul, näiteks Eesti-N.S.V. Liidu vahelise kaubanduslepingu art. 23. p. 2.

"(lepingu eeskirjad ei laiene soodustustele, mis antud või antakse). Kummagi Lepinguosalise poolt mõnele kolmandale maale sõlmitud või tulevikus sõlmitava tolliuniooni põhjusel."²⁾

Konföderatsiooni kuuluvate riikide vahel aset leidvad soodustused ei vaja reservatsiooni, kuna sarnane liitumine katab omavahelised soodustused enamsoodustuse-klausli põhjal pretenteerimise eest.

3. PTK. ENAMSOODUSTUSE KLAUSEL

EESTI KAUBALEPINGUTES.

§.6. Üldalused.

Meie järgnev käsitelu peab näitama, kuivõrt Eesti kaubalepingud sisaldavad enamsoodustuse printsiipi ja millisel kujul. Kohe alul võime märkida, et kõik meie kehtivad kaubalepingud baseeruvad enamsoodustuse printsiibil, kuigi süsteemilt nad tariifilises osas on erinevad. Oma käsitelu hõlbustamiseks jagame kaubalepinguis esinevad enamsoodustused kolme rühma: 1) perso-

---

1). A. Warma. Enamsoodustuse klauselist kaubalepingutes - lk. 62.

2). Eesti lepingud välisriikidega VIII - lk. 286.

naalne enamsoodustus, 2) enamsoodustus laevasõidu hõlbustamiseks ja 3) materiaalne enamsoodustus. Esimene rühm haaraks enesesse kõik soodustused, mida riigid enamsoodustuse printsiibi alusel annavad vastastikku teineteise kodanikele; teine - enamsoodustuse klausli rakendamise laevade ja üldse laevasõidu kohta, kuna kolmas - enamsoodustuse-klausli rakendamise lepinguosaliste riikide kaupadele antavate soodustuste suhtes.

Pääle selle on kaubalepinguis enamsoodustuse alusel lahendatud ka konsulaaresindusse puutuvaid küsimusi. Näiteks Eesti - N.S.V. Liidu vaheline kaubandusleping, artiklis 9 määrab:

"Kumbki Lepinguosaline kohustab, vastastikususe tingimusel, andma teise Lepinguosalise konsulitele kõik soodustused ja eesõigused, mida ta annab enamsoodustatud riigi konsulitele".¹⁾

Sama normi leiame ka Eesti-Ungari kaubandus- ja laevanduskonventsiooni art. 16-das ja Eesti-Soome kaubanduse- ja laevanduselepingu art. 15.-das. Pääleselle mõned kaubalepingud sisaldavad terve rea artikleid konsulaar küsimuste lahendamiseks, nagu Eesti-Ameerika Ühisriikide sõprus-, kaubandus- ja laevanduseleping (artiklid XVI - XXVII).

Kuna aga konsulaarsuhted tavaliselt on lahendatud erilepingutega ja moodustavad enesest eripeatüki, siis meie edaspidi liigemalt seda küsimust enam ei puuduta ja piirdume vaid märkega, et mõnedes kaubalepingutes enamsoodustuse klauslit on rakendatud ka konsulite tegevuse suhtes.

§.7. Personaalne enamsoodustus.

Personaalse enamsoodustuse põhjal kõik kolmanda riigi ko-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega VIII - lk. 279.

danikele antavad või antud soodustused ja kergendused siirduvad ilma erilise leppeta või vastutasuta ka lepinguosalise riigi kodanikele samas ulatuses.

Esmajoones peab tähendama, et praegusel ajal meie ei leia oma kehtivais kaubalepinguis ühtegi niisugust, milles kontrahentide kodanikkude õigused poleks kindlustatud kas rahvusliku käsitlusega või enamsoodustuse õigusega. Näiteks võrreldes Eesti-Helveetsia kaubanduslepingu artikleid 1,2,3,4,7 ja 8. Eesti-Ameerika Ühisriikide sõprus-, kaubandus- ja konsulaarlepingu samasisuliste artiklitega, näeme, et sääl kus Helveetsia kaubaleping kodanike õigusi laiendab enamsoodustuse põhimõttel, Ameerika Ühisriikide kaubandusleping samal juhul võtab tarvitusele rahvusliku käsitluse. Järelikult, kui Ameerika Ühendriikide kodanikule antud rahvuslik käsitlus osutub soodsamaks, siis laieneb see ka Helveetsia kodanikule, kuid juba enamsoodustuseklausli põhjal. Seega sisult ^{iselt} jõuame ikkagi ühte punkti, olenevata sellest, kas leping annab rahvusliku või enamsoodustatu käsitluse, suurt lahkuminekut sellest ei ole, sest peajoontes omavad kõikides kultuurmaades välismaalased tsiviilõigusliste vahetkordade alal rahvusliku käsitluse, välja arvatud väikesed piiratudused kinnisvarade omandamise ja valdamisõiguse küsimustes. Välismaalasi ei asetada aga kunagi soodsamasse seisundisse kui oma kodanikke. Erandi sellest näib moodustavat meie Põhiseaduse § 24. ja Eesti-Ameerika Ühisriikide sõprus-, kaubandus- ja konsulaarlepingu art. I. võrdlus. Põhiseaduse § 24. määrab:

"Eraomandus on Eestis igale kodanikule kindlustatud. Ilma omaniku nõusolekuta võib seda võõrandada ainult üleüldistes huvi-

des seaduste põhjal ja seadustes ettenähtud korras".

Seega Põhiseaduse järele võõrandamine Eesti kodanikult võib sündida ka tasuta, sest tasu maksmist meie Põhiseadus ei nõua. Eesti-Ameerika Ühisriikide sõprus-, kaubandus- ja konsulaarlepingu art. I. 4. lõike lõpposa aga määrab:

"Nende (s.t. lepinguosaliste kodanike) omandust ei pea neilt võetama ilma seaduspärase menetluseta ega ilma õiglase tasu maksmiseta."¹⁾

Seega Ameerika Ühendriikide kodanikelt võõrandamine tasuta ei ole võimalik. Samasuguse tasu nõude sisaldavad kaubalepingud Saksamaaga (art. 4), Helveetsiaga (art. 6) ja N.S.V. Liiduga (art. 11).

Üldiselt kodanike õigused meie kaubalepingutes on korraldatud tingimusteta enamsoodustuse klausliga ja üksikute lepingute erinevus ilmneb vaid sõnastusvormis. Osa lepingutes, peamiselt nendes, mis on sõlmitud nootide vahetuse teel, on enamsoodustus väljendatud üldklauslis, ilma üksikasjalise loenduseta, milliste õiguste kohta klausel kehtib ja sageli koos tariifilise osaga. Nii Eesti-Norra vaheline kaubanduslik kokkulepe oma punkt 1. määrab:

Silmaspidades meie mõlema Valitsuste kindlat tahet kergendada ja süvendada kaubanduslikke vahekordi Eesti ja Norra vahel, on mul au Teie Ekssellentsile teatada, et vastastikususe tingimusel Norra kodanikud, samuti kui Norra maa ja tööstussaadused leiavad Eesti territooriumil käsitlust, mis igatpidi on vähemalt niisama heatahtlik kui see, mille osaliseks saavad enamsoodustatud

---

1). Eesti lepingud välisriikidega - V lk. 226.

riigi kodanikud ja maa või tööstussaadused."1)

Mõnedes lepingutes on ühes artiklis loetlussüsteemi alusel märgitud kõik need õigused, millede kohta soovitakse rakendada enamsoodustust, näiteks Eesti-Itaalia kaubandusliku kokkuleppe punkt 1.-ses:

"Mõlemad Lepinguosaliselised lepivad kokku, et kõik, mis puutub maal viibimisse, asumisse, tsiviilõiguste kasutamisse, õiguse kaevata kohtusse ja sääl end kaitsta, kaubanduse, tööstuse, ametite ja elukutsete alal tegutsemisse, eesõigustesse, soodustusse või mingisugusesse puutumatusse, mida üks Lepinguosalistest on juba lubanud või lubab tulevikus mõne teise riigi kodanikkudele ja igat laadi seltsidele, laiendatakse kohe ja tingimusteta ka teise Lepinguosalise kodanikkudele ja igat laadi seltsidele."2)

Tekib küsimus säärase klausli juriidilise efekti ulatuse kohta. Kui ühes lepingus on öeldud, et lepinguosaliste kodanikud saavad enamsoodustatud riigi käsitlemise ja pole märgitud detaile, ja teises lepingus on üksikasjalikult vastavad õigused loeteldud, näiteks on nimetatud, et ka elukutsete valikus rakendatakse kummagi lepinguosalise kodaniku suhtes enamsoodustuse-klauslit, siis tuleb küll arvata, et iga soodustus, mis sel alal antud, siirdub ka selle riigi kodanikule, mille kaubaleping sisaldas üldise personaal enamsoodustuse klausli ilma expressis verbis mainimata, et see käiks ka elukutse valiku kohta.

---

1). Eesti lepingud välisriikidega V - lk. 208.

2). " " " VIII -lk. 68.

Kuna siin võib tekkida siiski vaidlusi ja arusaamatusi, siis on riigid oma kaubalepingutes katsunud ära märkida üksikasjalikult need õigused, millede kohta tahetakse näha enamsoodustuse printsiibi rakendamist. Sellest viimasest seisukohast lähtub ka meie järgnev käsitus.

1. Enamsoodustuse-klausli rakendamine ühe lepinguosalise kodaniku teise lepinguosalise territooriumile asumise, sääl viibimise, kauplemise ja teotsemise vabaduse kohta.

Eesti-Kreeka kaubanduskonventsiooni art. esimene määrab:

"Kummagi Kõrge Lepinguosalise kodanikkudel on õigus, samasugustel tingimustel, kui enamsoodustatud riigi kodanikel ja vastavalt kummagi Riigi maksvatele või tulevikus maksmapandavatele seadustele ja määrustele, vabalt teise Lepinguosalise territooriumile minna, ennast sääl sisse seada, kaubanduse, tööstuse ja igasugu muu kutse alal tegutseda."¹⁾

Umbes sama sõnastusega on ka Eesti-Tšehhoslovakkia kaubanduslepingu artikkel teine. Nagu sest selgub rakendatakse tingimusteta enamsoodustuse-klauslit nii teise lepinguosalise territooriumile asumise, kui ka sääl viibimise ja teotsemise kohta, kuid sealjuures lepinguosaliste kodanikud peavad alluma selle riigi seadustele ja määrustele, kelle territooriumile nad asuvad või kelle territooriumil nad viibivad. Eesti-Türgi kaubanduse- ja laevanduselepingu art. I. haarab ka sellega seoses olevad maksud:

"..... Mis puutub ükskõik missugustesse viibimise ja asu-

mise puhul makstavatesse lõivudesse ja koormatistesse, siis kasutavad mõlemad Kõrge Lepinguosalise kodanikud enamsoodustatud riigi käitlust."¹⁾ Sama lepingu art. III. rõhutab veel eriti teotsemise vabadust võrdselt enamsoodustatud riigi kodanikega:

"Kummagi Kõrge Lepinguosalise kodanikkudel on õigus, ühesugustel tingimustel enamsoodustatud riigi kodanikkudega, teotse- da teise territooriumil igasuguse tööstuse ja kaubanduse alal kokkukõlas riigi seaduste ja määrustega ja anduda igale ametile ja elukutsele, millega teotsemine ei ole praegu või tulevikus reserveeritud omadele kodanikkudele."²⁾

Samalaadsed on ka Eesti ja N.S.V. Liidu kaubanduslepingu artiklid 1, 2 - viimane annab ka õiguse varandusi ühes viia, nii maale tulekul kui ka lahkumisel, kuid piirab seda õigust varandusega, mis määratud isiklikuks või koduseks tarvitamiseks, sealhulgas ka tööriistad jne., mis tarvilikud ameti ja elukutse jaoks; ja art. 3, mis kindlustab selliste varanduste sisse- ja väljaveol enamsoodustuse neilt võetavate takside, lõivude ja maksude näol.

Teisele territooriumile asumise, sääl viibimise ja teotsemise suhtes tingimusteta enamsoodustuse-klausli rakendamist leiame veel kaubalepingutes Prantsusmaaga (art. 14, 21), Saksamaaga (art.1), Ungariga (art.1) ja Leeduga (art.1). Eriti täpsa ja üksikasjalise sõnastusega on Eesti-Ameerika Ühisriikide sõprus-, kauba- ja konsulaarlepingu art. I:

"Kummagi Kõrge Lepinguosalise kodanikkudele lubatakse teise

---

1). Eesti lepingud välisriikidega IX - lk. 246.

2). " " " IX - lk. 247.

Lepinguosalise territooriumitele sisse tulla, sääl reisida ja asuda, seal südametunnistuse ja usuvabadust kasutada; ilma mingi takistuseta tegev olla igasugu teadusliku töö, usu, heategevuse, tööstuse ja kaubanduse alal, end pühendada igasugu kaubanduslisele tegevusele, mis ei ole keelatud kohaliste seadustega; anduda igasugu töödusele, teenistusele ja kutsele, mis ei ole reserveeritud ainuüksi selle maa kodanikkudele; elamiseks, samuti teaduslikkudeks, usulisteks, heategelisteks, tööstuslikkudeks, kaubanduslikkudeks ning matmisotstarveteks kohaseid ehitusi vallata, ehitada, üürida ning pidada ja samasugusteks otstarveteks maatükke rentida; kasutada esitajaid oma valiku järgi ja üldse toimetada kõike, mis ühenduses mõne eelnimetatud õiguse kasutamisega või selleks tarvilik, samadel tingimustel kui asukoha riigi kodanikud või mõne kolmanda riigi kodanikud, kellele tulevikus võidakse anda enamsoodustuse õigus, sealjuures neid alistades kõigile kohalistele, seatud korras jõusseastunud seadustele ja määrustele."¹⁾

Nagu kõigist eelpool toodud näidetest selgub, rakendatakse maale asumise, sääl viibimise ja teotsemise kohta tingimusteta enamsoodustust kõigis meie kaubalepinguis ühtlasel kujul, kusjuures vahe on vaid sõnastuse täpsuses.

2. Enamsoodustuse-klausli rakendamine varade võõrandamise ja rekvireerimise kohta.

Eesti-Helveetsia kaubanduslepingu art.6. teine lõige määrab:

"Rahu ja sõja ajal alluvad nad (s.t. lepinguosaliste kodanikud) ainult niisugustele sõjaväelistele koormatustele ja rekvitsioonidele, mis peale pannakse enamsoodustatud riigi kodanik-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega - V - lk. 226.

kudele, samal määdul, ning samade põhimõtete kohaselt, kui need viimased, ning alati õiglase kahjutasu eeldusel,"¹⁾ ja Eesti-Kreeka kaubanduskonventsiooni art. 5: " . . . Mis puutub sõjaajal või erakordsetes oludes pealepandud sundlaenuksesse ja sõjalistesse rekvisitsioonidesse ning kohustustesse natuuras, kindlustavad Kõrged Lepinguosalised teineteisele vastastikku enamsoodustatud riigi käsitlese....."²⁾

Nagu neist näidetest selgub, kindlustatakse lepinguosaliste kodanikele tingimusteta enamsoodustus võõrandamise ja rekviireerimise suhtes. Kauba- ja laevanduslepingud Poolaga ja Soomega (artiklid 3) kindlustavad rekvisitsioonide suhtes rahvusliku käsitlese, kuna Eesti-Prantsuse kaubanduskonventsiooni art. 18. annab nii rahvusliku kui ka enamsoodustatud riigi käsitlese:

"Kummagi Kõrge Lepinguosalise kodanikke ei või koormata teise Lepinguosalise territooriumil vähem soodsama käsitlesega kui oma või enamsoodustatud riigi kodanikke, mis puutub: üldkasulikuks otstarbeks võõrandamise, seaduslikult vallatud varade, õiguste ja huvide käsutusse piiramise ja kitsendamise kohta käivate korraldustesse, sõjaväelistesse rekvisitsioonidesse varadelt."³⁾

Umbes sama vormilatsiooniga on ka Eesti-Saksa kaubandus- ja laevanduslepingu art. 4, ainult sisaldab seegi artikkel tasu maksmise kohustuse, mille kindlaksmääramisel ja maksmisel saavad

-
- 1). Eesti lepingud välisriikidega - V - lk. 268.
  - 2). " " " - VI - lk. 202.
  - 3). " " " - VIII - lk. 222.

lepinguosaliste kodanikud sama käsitlekse osaliseks, kui oma või enamsoodustatud riigi kodanikud. Ka kaubandusliikudes kokkulepetes Rootsiaga, Taaniga, Islandiga ja Norraga on väljendatud võõrandamiste kohta tingimusteta enamsoodustust.

Kokkuvõttes selgub eeltoodust tingimusteta enamsoodustuseprintsiip võõrandamiste ja rekvisitsioonide suhtes, mis mõnel juhul on isegi soodsam, kui rahvuslik käsitus, sest lepingud Ameerika Ühendriikidega, Helveetsiaga, N.S.V. Liiduga ja Saksa- maaga näevad ette võõrandamisel õiglase tasu, mida meie Põhiseadus oma kodanike jaoks absoluutse nõudena ette pole näinud. Seetõttu lepingud Soomega ja Poolaga, mis kindlustavad rahvusliku käsitlekse on viimaste kodanikud asetanud suhteliselt halvemale positsioonile kui näiteks Helveetsia kodanikud.

3. Enamsoodustuse-klausli rakendamine kohtuliku kaitse alal.

Eesti-Helveetsia kaubalepingu art. 4. määrab:

"Kummagi Lepinguosalise kodanikud saavad oma isiku ja vara- de suhtes täieliku julgeoleku ning toetuse osalisteks tingimusel, et nad talitavad asukoha riigi seaduste kohaselt. Nad võivad vabalt pöörduda kohtute poole kõigis instantsides, ning kõikide asjaomaste ametvõimude poole, kas nõude esitamise või oma õiguste kaitsmise otstarbel. Üldiselt omavad nad kõiges, mis puutub õigustmõistmisse, samu õigusi ning eesõigusi, mille osalised on enamsoodustatud riigi kodanikud ja niisama kui viimastel, on ka neil õigus oma huvide kaitseks ise advokaate ehk volinikke valida, kes asukoha riigi seaduste järele selleks tarviliselt õigustatud."¹⁾

---

1). Eesti lepingud välisriikidega - V - lk. 267.

Kuna kaubaleping Helveetsiaga annab seega kohtuliku kaitse alal enamsoodustuse, siis kaubanduskonventsioon Kreekaga art. 4-das toob sisse rahvusliku käsitlese ja laiendab seda ka juriidiliste isikute kaitsele, vabastades kodanikke isegi cantio indicatum solvi maksimisest, vastavalt Haagi 1905.a. tsiviilprotsessi konventsioonile:

"Kummagi Kõrge Lepinguosaliste kodanikkudel ja seltsidel, kooperatiividel, ühisustel ja ühingutel, kellel on asukoht selle Lepinguosalise territooriumil, on samasugustel tingimustel kui oma riigi kodanikkudel, vaba juurdepääs teise Lepinguosalise kohtutele ja mitmesugustele ametvõimudele. Selle õiguse kasutamisel ei allu nemad muule või kõrgematele koormatistele, kui need, mis peale pandud riigi oma kodanikkudele või nimetatud seltsidele.

Nad ei ole kohustatud, vastavalt Haagi 17. juuli 1905.a., tsiviilprotsessi konventsiooni III. peatükile ^{sisse} maksma cantio't judicatum solvi, alludes siiski reeglitele, mis sisalduvad nimetatud konventsioonis ja puudutavad kohtukulude katmise otsuste täitmist. Nad kasutavad pääle selle vaesussoodustust sama konventsiooni peatükk IV-da kohaselt."¹⁾

Cantio indicatum solvi on välismaalasesõudja kautsjon asjaajamiskulude ja nende kahjude katteks, mida võib kosta kanda protsessis. Üldreegel on see, et kui on antud rahvuslik käsitlese kodanikele kohtus kaitse saamisel, siis käib see ka cantio indicatum solvi kohta, olgusiis et expressis verbis on vastupidist väljendatud, mida harilikult tehakse lõppprotokollis, nagu see

väljendub lepingus Poolaga ja Lõunaslaaviaga. Miks aga Kreeka kaubalepingus oli toodud pääle rahvusliku käsitlese märkimise veel asjaolu, et see on maksev ka *cantio indicatum solvi* kohta, siis on see seletatav sellega, et saksa ja prantsuse autorid üldiselt toodud klausli ulatust *cantio indicatum solvi* suhtes eitavad. Kohtuliku kaitse kohta rahvusliku käsitlese ja seega *cantio indicatum solvi* ärajätmises on omaks võtnud veel kaubalepingud Tšehhoslovakkia (art.5), ja Austria (art.IV), viimases lepinguosalistes kohustuvad käsitlema Haagi 1905.a. protsessikonventsiooni; peale selle lõpuprotokollis on aga tähendatud, et kohtutes esinemise õigus ei käi vallasvaralise päranduse valitsemise kohta ega võlausaldajate seisukorra kohta pankroti puhul, arvesse võttes, et need alad lahendatakse vastastikususe alusel või erilepinguga kohtuliku abiandmise kohta.

Kaubalepingus N.S.V. Liiduga art. 4. ja 5. leiab samuti väljendust rahvuslik käsitlese ühes igasuguse kautsioneerimise või deponeerimiseta, kuna kaubalepinguis Saksaga (art. 2 ja 3) ja Leeduga (art. 1 ja 2) - tingimusteta enamsoodustus, kusjuures esimene võtab tarvitusele veel Haagi 1905.a. protsessi konventsiooni.

4. Enamsoodustuse-klausli rakendamine töökaitse ja sotsiaalkindlustuse alal.

Eesti-Leedu kaubanduskonventsiooni art.3. määrab:

"Ühe Kõrge Lepinguosalise kodanikud kasutavad teise Kõrge Lepinguosalise maaalal võrdsel alusel enamsoodustatud riigi kodanikkudega töökaitse ja sotsiaalkindlustuse kohta käivate seaduste ja määruste soodustusi. Kõrgete Lepinguosalistes kodanikel

ja vastaval juhul nende perekondadel on õigus tasudele ja tööõnnetuste kahjude tasumisele, samuti tasudele töövõimetuse, vanaduse ja surma juhtudel kindlustuse korral, vaatamata sellele, kuhu maale õnnetusosaline (kindlustatav) on siirdunud pärast seda, kui ta on omandanud õiguse tasule ja ilma et võetakse arvesse, kus tema perekond asub."¹⁾

Eesti-Poola kauba- ja laevandusleping art. XX. ja Eesti-Ameerika Ühisriikide sõprus-, kauba- ja konsulaarleping art. II. lahendavad sama küsimuse rahvuslikus käsitluses vastastikususe alusel, mistõttu viimaste jaoks kohaldatavad sotsiaalkindlustuste reeglid siirduvad tingimusteta enamsoodustuse alusel ka Leedule. Seega töökaitse ja sotsiaalkindlustuse alal meie kaubalepingud annavad teise Lepinguosalise kodanikele rahvusliku käsitluse. Loomulik, et selline käsitlus siirduma peaks kõigile nendele riikidele, kes meiega sõlminud kaubalepingud enamsoodustuse alusel personaalõiguste suhtes, olgugi et neis puudub otseselt norm sotsiaalkindlustuse kohta.

5. Enamsoodustuse-klausli rakendamine kaubareisijate käsitluses.

Kaubareisijate režiim on enamikes kaubalepinguis leidnud meil tingimusteta enamsoodustatud käsitelu, nii nagu see väljendub ka Eesti-Ameerika Ühisriikide sõprus-, kauba- ja konsulaarlepingu art. XIV-das:

"Kaubareisijad, kes esitavad kummagi Kõrge Lepinguosalise territooriumitel asuvaid tööstureid, kaupmehi ja tööndureid, kasutavad sissesõidul teise Lepinguosalise territooriumitele, seal

---

1). Eesti lepingud välisriikidega XII - lk. 106.

viibimisel ja säält lahkumisel enamsoodustatud riigi käsitlest tolli- ja muude eesõiguste alal ning kõigi koormatuste ja maksude suhtes, nende nimetuse peale vaatamata, neis käivad nende enesete või nende mustrite kohta,"¹⁾

või Eesti-Lõunaslaavia kaubanduse ja laevanduskonventsiooni art. IV-das:

"Kaubareisijate ja agentide käsitlese suhtes talitavad Lepinguosalised täiel määral enamsoodustuse põhimõtte järgi.

Kui mõne kolmanda riigi kaubareisijad ja agendid on ühes Lepinguosalises Riigis vabastatud maksudest, võib teine Lepinguosaline seda vabastust nõuda ainult vastastikususe tingimusel."²⁾

Samuti määrab Eesti-Leedu kaubanduskonventsiooni artikkel 8:

"Kõrged Lepinguosalised lepivad kokku andma teineteisele vastastikku tingimusteta ja piiramatu enamsoodustuse kõiges, mis puutub kaubareisijate ja kaubaproovide suhtes maksvat korda."³⁾

Analoogilised eeltoodud artiklitele on Eesti-Briti kaubandus- ja laevanduslepingu art.13, Eesti-Kreeka kaubanduskonventsiooni art. 6, Eesti-Tšehhoslovakkia kaubalepingu art. 11, Eesti-Austria kaubanduslepingu art. XVIII, ja Eesti-Prantsusmaa kaubanduskonventsiooni art. 13. p. 4.

Kaubaleping Poolaga alul ei sisaldanud enamsoodustuse klauslit kaubareisijate kohta, kuigi sisaldas artikli; milline korraldas kaubareisijate tegevust, kuid hiljem lisaprotokolliga 1929.a.

---

1). Eesti lepingud välisriikidega V - lk. 232.

2). " " " VII - lk. 111.

3). " " " XII - lk. 108.

tõi sisse ka enamsoodustuse printsiibi.¹⁾ Kaubandus- ja laevandus-
leping Saksamaaga oma lõppprotokollis²⁾ ja Eesti-Briti kaubanduse
ja laevanduslepingu täiendamise kokkulepe 1934.aastast (art.6-das)
määravad kaubareisijatelt võetava maksu ülemmäär kindlaks, mis
enamsoodustuse-klausli põhjal on loomulikult kehtiv ka teiste
riikide suhtes. Kaubandus- ja laevandusleping Soomega art 5-das
pääle enamsoodustuse-klausli võtab kohaldamisele veel Genfis
3.nov. 1923.a. allakirjutatud Tollivormaliteetide lihtsustamise
rahvusvahelise konventsiooni artikli 10. eeskirjad.

Seega kaubareisijate suhtes on tingimusteta enamsoodustus
meie kaubalepinguis leidnud eranditu rakendamise.

6. Enamsoodustuse-klausli rakendamine kinnis- ja vallasva-
ra omandamises.

Eesti-Saksa kaubandus- ja laevanduslepingu art. 1. kolmas
lõige määrab:

"Ühe Lepinguosalise kodanikud peavad teise Lepinguosalise
territooriumil olema õigustatud võrdselt enamsoodustatud riigi
kodanikkudega omandama ja valdama vallas- või kinnisvara ning
temaga müügi, vahetuse, annetamise, testamendi läbi või muul vii-
sil vabalt talitama, samuti ka omandama pärandusi testamendi või
seaduse põhjal."³⁾

Analoogiline käsitletu leidub kaubalepingutes Prantsusmaa-
ga (art. 15), Rootsiga (p. 1), Norraga (p. 1), Soomega (art.1)

-
- 1). Eesti lepingud välisriikidega - VIII lk. 333 (p.IV).
2). " " " - VIII lk. 199.
3). " " " - VIII lk. 181 jj.

ja Ungariga (art.1). Need enamsoodustuse õigused käivad seega vallas- ja kinnisvara omandamise, valdamise ja võõrandamise kohta. Kaubandus- ja laevandusleping Eesti Türgi vahel määrab art. II-ses:

"Kummagi Kõrge Lepinguosalise kodanikkudel on õigus, ühesugustel tingimustel enamsoodustatud riigi kodanikkudega, omandada, vallata ja võõrandada teise Lepinguosalise territooriumil igasugust kinnis- või vallasvara, kokkukõlas riigi seaduste ja määrustega, välja arvatud vastavate seadusandluste poolt ettenähtud juhtudel. Samadel tingimustel võivad nad sellega vabalt talitada ostu, müügi, annetamise, üleandmise, abielulepingu, testamendi, seaduse järgi pärimise läbi või igal muul viisil.

Ühelgi ülalmainitud juhul ei allu nad muudele või kõrgematele koormatistele, lõivudele või maksudele, missuguse nime all see ka olekski, kui neile, mis on sisse seatud või tulevikus sisse seatakse omadele kodanikkudele."¹⁾

Samase sõnastusega on Eesti-Austria kaubanduslepingu art. III, lisandusega, et need eeskirjad ei muuda milleski erilisi seadusi, määrusi ja korraldusi, mis on maksvad praegu või tulevikus kummalgi maal ja mida käsitatakse kõigi välismaalaste kohta. Eesti-Belgia kauba- ja laevandusleping art. teises annab enamsoodustatud käsitluse vallas- ja kinnisvara omandamise, valdamise, üürimise ja üldse talitamise suhtes; ja art. kolmandas lubab välja vedada varanduse müügist saadud tulu ja varandust, ilma et nad oleksid kohustatud selle tõttu maksma muid või kõrgemaid makse, kui need, mida tuleks tasuda samal olukorral enam-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega - IX - lk. 247.

soodustatud riigi kodanikkudel. Sama sisuline on Eesti-Briti kaubanduse- ja laevanduselepingu art. 3 ja Eesti-Helveetsia kaubalepingu artiklid 2. ja 3.

Nagu eeltoodud näidetest selgub, kehtib meie kaubalepinguis tingimusteta enamsoodustus vallas- ja kinnisvara omandamise, omamise ja võõrandamise kohta; neilt võetavate maksude, samuti varanduste realiseerimisel saadud tulude riigist väljavedamise ja selle maksustamise kohta. Ka kaubanduskonventsioon Leeduga oma esimeses artiklis annab õiguse omandada teise lepinguosalise kodanikel teise territooriumil kinnisvara (5.lõige); omada ja talitada sellega oma tahtmise järele enamsoodustuse printsipi alusel (4.lõige); kuna sama õigusi vallasvara suhtes võib välja lugeda sama artikli kolmandast lõikest.

7. Enamsoodustuse-klausli rakendamine kaubandusomandi ja intellektuaalse omandi kaitseks.

Siin tuleks mainida Eesti-Briti kaubandus- ja laevanduslepingu art. 23., mis määrab:

"Kummagi Lepinguosalise alamad ehk kodanikud peavad saama teise Lepinguosalise territooriumitel samasuguste õiguste osaliseks, nagu selle Lepinguosalise enese alamad, mis puutub ülesleiduste patentidesse, kaubamärkidesse ja mudelitesse, eeldades seaduses ettenähtud vorminõuete täitmist."¹⁾

Seega see artikkel toob kaubandusomandi kaitseks sisse rahvusliku käsitlemise ja Eesti-Austria kaubanduslepingu art.VI, mis määrab:

"Kummagi Lepinguosalise kodanikud kasutavad teise terri-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega - V - lk. 262.

tooriumil intellektuaalse omanduse suhtes sama kaitset, kui oma riigi kodanikud,"¹⁾

rakendab rahvusliku käsitlese ka intellektuaalse omandi kaitseks. Kuna need alad on kaitstud Berni konventsioonidega, millega Eestigi on ühinenud 1923. ja 1927.aastal, siis leidub nende kohta kaubalepinguis võrdlemisi vähe norme. Huvitav on siinkohal märkida veel Eesti-Briti kaubandus- ja laevanduslepingu art. 26., mis määrab:

"Eesti kohustub kaheteistkümne kuu jooksul, arvates selle lepingu jõusseastumise päevast, ühinema, kui ta seda juba enne seda tähtaega pole teinud, rahvusvahelise Pariisi konventsiooniga tööstusliku omanduse kaitse kohta, 20.märtsist 1883, Washingtonis 1911.a. revideeritud kujul ja rahvusvahelise konventsiooniga kunsti- ja kirjandusteoste kaitse kohta, 28.septembrist 1886, mis revideeritud Berliinis 13.novembril 1908.a. ning selle lisaprotokolliga, mis allakirjutatud Bernis 20.märtsil 1914.a."²⁾

Sellega oli Eesti juba sunnitud ühinema mainitud konventsioonidega, ja kuna ta tegelikult tööstusliku omandi kaitse konventsiooniga oli ühinenud juba varem, käib nimetatud norm just intellektuaalse omandi kaitse kohta. Varematest kaubalepingutest võiksime näitena tuua Eesti-Saksa vahelist esialgset majanduskokkulepet, mis sõlmiti 27.VI.23 ja maksvuse kaotas 29.VII.29. Viimane oma art. esimeses määras muuseas:

"Mõlemad Lepinguosalised saavad vastastikkuses kaubanduslikes läbikäimises enamsoodustuse põhimõtet tarvitama: . . . . .

==

-
- 1). Eesti lepingud välisriikidega - VIII lk. 132.
2). " " " - V - lk. 263.

5) tööstuslise omanduse (patendi, kaubamärkide, kaubaproovide jne.) kaitse kohta."1)

8. Enamsoodustuse-klausli rakendamine kaubandusliikudele, tööstusliikudele ja põllumajandusliikudele ühingutele, eriti finantsgruppidele ja kindlustusseltsidele tegevusloa andmise kohta.

Juriidiliste isikute õiguste käsitlemisel rahvusvahelise liiklemise seisukohalt tuleb peatada kahe momendi juures, nimelt nende tunnustamisel ja nende teotsemise võimaluste vaatlemisel. Tunnustamisküsimust ei teki enam füüsiliste isikute juures, sest enamik riike tunnustab inimese eo ipso õigussubjektidena. Juriidiliste isikute kohta see ei kehti ja nad vajavad seetõttu veel erilist tunnustust, mis toimub tavaliselt kas erilepinguis või siis on vastavad tingimused võetud kaubalepingutesse. Viimast moodust on kasutatud ka meil, kus kaubalepingud selles küsimuses asuvad kõik ühel seisukohal ja nimelt tunnustatakse vastastikku teise territooriumil tekkinud juriidilisi isikuid. Näiteks Eesti-Tšehhoslovakkia kaubalepingu art. 8. määrab:

"Aktsia ^{või} ~~en~~ teised seltsid ja kaubandus-, tööstus- või rahandusühingud, mis asutatud või asutatakse ühe Lepinguosalise seaduste kohaselt ja millede asukoht on selle Lepinguosalise territooriumil on õigustatud teise territooriumil, talitades viimase seaduse järgi teostama oma õigusi ja esimema kohtus nii nõudjatena kui kostjatena."2)

Kuid see ei tähenda veel teotsemise luba teisel territooriumil nagu näitab seda sama lepingu art. 8. teine lõige:

-
- 1). Eesti lepingud välisriikidega III - lk. 223.
2). " " " VIII - lk. 100.

"Belmisel määrusel ei ole mingit mõju küsimuse otsustamisel, kas mõnel sarnastest seltsidest või ühingutest, mis asub ühel kahest maast, on või ei ole õigust kaubelda, või tööstusettevõtet eksploateerida teise maal, kuna niisugune õigus allub alati vastavate maade seadustele ja korraldustele."

Kolmas lõige kindlustab aga kord tunnustatud seltsidele ja ühingutele enamsoodustuse õiguse, nagu seda on näha järgnevast tekstist:

"Ülalnimetatud seltsid ja ühingud kui nad kord tunnustatud, kasutavad samu õigusi ja eesõigusi, mis antud või antakse mõne kolmanda riigi sarnastele organisatsioonidele."

Täpselt samad põhimõtted on avaldatud Eesti-Ungari kaubandus- ja laevanduskonventsiooni art. 2-ses, ja Eesti-Türgi kaubandus- ja laevanduslepingu art. VIII-das, viimases on veel juurde lisatud, et need suhted võivad ka igasugust vallas- või kinnisvara omandada, mis teotsemiseks vajalik, kuid selline omandamine ei tohi olla ühingu tegevuse eesmärgiks, pääleselle art. X. nõuab kõigi soodustuste suhtes vastastikusust.

Seega toonitatakse, et Lepinguosaliste aktsiaseltse jne. tunnustatakse vastastikususe alusel, kuid nende tegevuseks teise territooriumil peab hankima luba, kuid kui see luba on saadud, siis nende teotsemise kohta rakendatakse tingimusteta enamsoodustust. Samu põhimõtteid sisaldavad veel kaubalepingud Austriaga (art.V), Soomega (art. 4), Leeduga (art.4), Belgiaga (art.8), Kreekaga (art.2), N.S.V. Liiduga (art.12 ja lõpu protokoll) ja Prantsusmaaga (art.19 ja 20), milles eriti on kokkulepitud, et " Lepinguosalised on nõus: 1°) mitte keelduma luba andmast tegutsemiseks mõnel

alal, mis lubatud mingisuguse muu riigi seltsidele, 2°) mitte tagasi võtma ükskord antud luba, kui see ei sünni mitte üleastumise pärast maa seadustest ja määrustest. Käesolev artikkel ei käi tööstuste kohta, mis on riigimonipoli esemeks."¹⁾

Eesti-Ameerika Ühisriikide sõprus-, kaubandus- ja konsulaarlepings art. XIII. annab tingimusteta enamsoodustuse kehakondade ja ühingute organiseerimises ja neist osavõtmises (need ei tohi olla vaid poliitilised) ja nad võivad teotseda alludes asukoha seadusile. Eesti-Poola kaubandus- ja laevanduslepingu art. V. kohaselt võivad tunnustatud kaubanduslikud ja tööstuslikud seltsid, alludes teise lepinguosalise seadusile, end sisse seada, seal filiaale ja osakondi avada ja oma kaubandust ja tööstust teostada. Ainult kinnitus- ja rahandusseltside tegevusloa andmine sünnib eriliste kitsendustega, mis on maksvad kõikide riikide kohta. Sõjaväelistele rekvisitsioonidele alluvad nende varandused samal määral kui oma seltside varandused. Ka kaubalepingus Saksamaaga (art. 5) avalduvad samad põhimõtted mis Tšehhoslovakkia kaubalepingus, lisandiga, et kummagi lepinguosalise kodanikud kaubandusseltside asutamise ja neist osavõtmise suhtes naudid tingimusteta enamsoodustust. Eesti-Briti kaubanduse- ja laevanduslepingu art. 12. järgi peavad ühe lepinguosalise aktsiaseltsid ja teised ühisused, mis tegevuses kaubanduse, transpordi, kinnituse, rahanduse ehk mõnel muul alal, ning mis on asutatud ja lubatud kokkukõlas selle lepinguosalise territooriumitel maksvate seadustega, ning mille keskjuhatuse ehk direktsioon asub selle lepinguosalise territooriumil, teise lepinguosalise territooriumitel olema kõigi nende soodustus-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega - VIII - lk. 223

te osalised, mis on lubatud esimese alamatele ehk kodanikkudele selle kaubalepingu põhjal. Osakondade asutamise suhtes kehtib tingimusteta enamsoodustus.

9. Enamsoodustuse-klausli rakendamine maksustamise alal.

Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu art.1. kolmas lõige määrab:

"Kummagi Lepinguosalise alamad või kodanikud ei allu teise territooriumitel, mis puutub nende isikutesse või omadusse, ehk nende kaubandusesse või tööstusesse, mingisugustele maksudele, üldistele või kohalistele või mingisugustele koormatistele või kohustustele, mis oleks teistsugust laadi või suuremad, kui need, mida teise riigi alamad või kodanikud või enamsoodustatud riigi alamad või kodanikud kannavad või kanda võiksid."¹⁾

Eesti-Belgia kauba- ja laevanduslepingu art. 7. kõlab:

"Kummagi Kõrge Lepinguosalise kodanikud ei pea kandma muid või kõrgemaid makse, lõivusid või kontributsioone, olgu, mis laadi tahes, kui need, mis peale pandud või tulevikus peale pannakse enamsoodustatud riigi kodanikele."²⁾

Eesti-Leedu kaubanduskonventsiooni art. 2. määrab:

"Igasuguste maksude ja lõivude, kui ka kõigi muude fiskaaliloomuga koormatiste alal, ükskõik kelle kasuks neid võetakse, kummagi Kõrge Lepinguosalise kodanikud kasutavad igas suhtes teise Lepinguosalise maaalal sama käsitlust ja sama kaitset maksuametvõimude ja maksukohtute juures kui enamsoodustatud riigi kodanikud nii oma isiku kui oma vara, õiguste ja huvide suhtes, kaasa arva-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega V - lk. 253.

2). " " " VI - lk. 75.

tud nende kaubandus ja tööstus."¹⁾

Nagu neist näidetest selgub antakse ka Lepinguosaliste kodanikele maksustamise alal enamsoodustatud või rahvuslik käsitlus nagu see on toodud Briti kaubalepingus mõlema printsiibi liitmisega. Samaseid norme püstitavad kaubalepingud Rumeeniaga (art.I), Saksa-maaga (art.2), Helveetsiaga (art.7), Kreekaga (art.I), Tšehhoslovakkia-ga (art.7) - eriti on toonitatud veel vastastikusust, Poola-ga (art. IV) - viimane toonitab, et selline eeskiri ei takista-vat sisse nõudmast peatusmaksusid ja politseivormaliteetide täitmi-sega seoses olevaid maksusid, samuti et kummagi Lepinguosalise ko-danikud vastastikku on vabastatud riiklikest sundläänudest ja sund-annetistest, mis tingitud sõjast või erakordsetest oludest; ja N. S.V. Liiduga (art. 10 ja 11). Lühidalt enamsoodustuse printsiip maksude alal on kehtestatud kaubanduslikes kokkulepetes Rootsiga, Taaniga, Islandiga, Hollandiga ja Norraga. Puhtrahvusliku käsitlu-se annavad kaubalepingud Ameerika Ühisriikidega (art. I. 2.lõige), Austriaga (art.II) ja Soomega (art. I.2.lõige).

Tingimusteta enamsoodustus on rakendatud ka juriidiliste isi-kute maksustamise alal, nii näiteks Eesti-Kreeka kaubanduskonvent-siooni art.2. teine lõige määrab:

"Maksud, koormatiseid ja kontributsioonid, olgu nad mis nime-tuse all või mis liiki tahes, ei või neid seltse rohkem koormata kui enamsoodustatud riigi seltse, kooperatiive, ühisusi või ühin-guid."²⁾

Samasuguseid artikleid sisaldavad kaubalepingud Helveetsiaga

---

1). Eesti lepingud välisriikidega - XII - lk. 104.

2). " " " " - VI - lk. 201.

(art.8.2.lõige) ja Leeduga (art.4.4.lõige). Enamsoodustuse^{ja} rahvusliku käsitlemise paralleelselt kindlustavad kaubalepingud Saksamaaga (art.2) ja N.S.V.Liiduga (art.12,3.lõige); puht rahvusliku käsitlemise kaubaleping Britiga, mille art. 12. kolmas lõige määrab:

"Eriliselt on kokku lepitud, et ühe Lepinguosalise niisugused seltsid ja ühisused, kui nad teise Lepinguosalise territooriumitel tegutsevad, ei allu oma varanduse. äri, tööduse, tööstuse ehk mõnes teises suhtes ei mingisugustele kohalistele ega üleüldistele maksudele ega ka mingisugustele koormatustele, muile või suuremale kui määratakse, ehk võidakse määrata teise Lepinguosalise vastavatele seltsidele ja ühisustele."¹⁾

Samasuguseid artikleid leiame kaubalepingutes Poolaga (art. V,3,lõige) ja Soomega (art.4,3.lõige). Edasi aga loeme kaubalepingus Britiga art. 12, 4.lõikes, et kõik sellised maksud ja lõivud, mida võetakse sarnastelt seltsidelt, võetakse selle kapitali osa pealt, mis tõeliselt tegev, või kui maks võetakse läbikäigu suuruselt, siis tehtud või kontrollitult operatsioonidelt, või kui maks võetakse kasult, siis sellest kasust, mis saadud tehtud ehk kontrollieritud ärist selle lepinguosalise territooriumil kus makse võetakse. Selline maksustus ei või oma määra poolest suurem olla kui oma seltside maksustus ja käsitletus, mis lubatud teise lepinguosalise seltsidele ei või iialgi vähem soodne olla, kui käsitletus, mis lubatud enamsoodustatud välisriigi samasugustele seltsidele ja ühisustele. Samaladse normi sisaldab Eesti-Austria kaubanduslepingu art. V. neljas lõige, mis allutab seltsid maksustamise alal rahvuslikule käsitlelusele ja pääle selle määrab:

---

1). Eesti lepingud välisriikidega - V - lk. 257.

" . . . . on kokku lepitud, et neid makse, takse ja lõive võib võtta ainult seltsi aktiva selle osa pealt, mis asub tegelikult sellel maal, kus neid võetakse ja ainult nende tehingute eest, mis tehtud seltside eneste või mõne sellel maal asuva asutuse vahe- talitusel." ¹⁾

Nagu kõigist eelpool toodud näidetest selgub, rakendatakse tingimusteta enamsoodustuse-klauslit ka juriidiliste isikute maksus- tamise alal või antakse siin rahvuslik käsitus, milline kui kõige soodsam siirdub ka enamsoodustatud riikidele.

Kokkuvõttes kogu eeltoodud materjale personaalõiguste kohta, näeme siin tingimusteta enamsoodustuse võidukäiku, mille sisu väga süsteemikindel ja ühtlane, kuigi oma sõnastusvormis kord täpsem kord üldlauselisem.

§.8. Enamsoodustus laevasõidu hõl- bustamiseks.

Samal ajal kui kaubalepingutega asuti kindlustama kodanike õiguslist asendit, selsamal ajal asusid mereriigid kindlustama oma laevandusele enamsoodsat õiguslist seisukorda. Selle järeldusena juba XV.s. I. veerandist leiame, et rivaalid omale katsuvad kindlustada võrdset õiguslist seisundit teatud territoriaal aladel. Ka meie kaubalepingud sisaldavad oma suuremas enamuses vastavasisulisi norme, mõned üldvormulatsioonid, teised aga, näiteks lepingud Britiga, Poolaga, Saksamaaga, Prantsusmaaga jne. vägagi üksikasjalikult ja täpselt väljatöötatud sõnastuses. Pole tarvis kõiki lepinguid siin üksikasjalikult käsitleda, kuna nad sisuliselt sageli ühtuvad, vaatleme ainult mõnda üksikut kui tüüpi ja toome ära erine-

vused, mida sisaldab üks või teine selles osas. Paremaid ja tehniliselt hästi väljatöötatud on laevandust käsitlevas osas kaubalepingud Britiga ja Poolaga. Nii annab Briti kauba- ja laevandusleping oma artiklis 2. (tsiteeritud lk. 12) üldklauslina laevandusele enamsoodustatud käsitlese. See artikkel moodustab nagu üldosa, mis alati tuleb rakendusele siis, kui laevanduse eriosas ei ole kitsendavaid või laiendavaid määrusi. Samalaadse normi sisaldab kaubaleping Ameerika Ühisriikidega art. VII 1. ja 6. lõikes. Kategooriliselt ja lühidalt kindlustab laevandusele enamsoodustatud seisukoha ka kaubandusleping N.S.V.Liiduga, art. 15-das:

"Kõiges, mis puutub laevade ja nende koormate režiimi, kindlustavad mõlemad Lepinguosalised üksteisele vastastikku enamsoodustatud riigi käsitlese."¹⁾

Sama põhimõtte on väljendatud kaubalepingutes Ungariga (art. 15) ja Rootsigi (p.2.).

Laevanduse eriosa moodustab aga Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu artiklid 14-19. Artikkel 14 määrab:

"Kumbgi Lepinguosaline lubab igasugu kauba sissevedu ehk väljavedu, mida seaduspäraselt võidakse sisse ehk välja vedada, samuti ka reisijate vedu oma vastavatelt territooriumitelt, ehk territooriumitele teise Lepinguosalise laevadel, ja niisugused laevad, nende laadungid ja reisijad kasutavad samu eesõigusi ega allu teistsugustele või kõrgematele maksudele ehk koormatustele, kui omamaa laevad ja nende laadungid ning reisijad või enamsoodustatud välisriigi laevad ja nende laadungid ja reisijad."²⁾

Seega on kindlustatud siin Lepinguosaliste laevadele rahvus-

-
1).	Eesti lepingud välisriikidega	- VIII	- lk. 282.
2).	" " " "	- V	- lk. 259.

lik ja enamsoodustatud käsitletu, samasisuline on Saksa kaubandus- ja laevanduslepingu art. 22. Rahvusliku käsitletuse annavad kaubalepingud Poolaga (art. XV), Soomega (art.13), Austriaga (art.VII), Türgiga (art. XVIII) ja Prantsusmaaga (art.26), viimases rõhutatakse veel eriti vastastikusust. Enamsoodustus leiab väljendust kaubalepinguis Belgiaga (art.14) ja Lõuhaslaaviaga (art.V). Sisulist vahet siin pole, sest rahvuslik käsitletus, mis tõenäoliselt kõige soodsam, laieneb enamsoodustuse-klausli põhjal ka näiteks Belgiale, kui gi viimane laevamaksude suhtes sisaldab isegi expressis verbis rahvusliku käsitletuse. Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu art.15. piirab aga ülalväljendatud seisukohta, määrates järgmist:

"Selle lepingu määrused, mis puutuvad vastastikku antud soodustustesse rahvusliku käsitletuse asjus merisõidu alal, ei käi hõlbustuste, maksualanduste ehk tagasimaksude kohta, mis kumbki Lepinguosaline võiks anda oma kodanikkudele preemiana rahvusliku laevahituse edendamiseks, niivõrd kui need ei omanda neilt kaupadelt võetavate vähendatud maksude ehk koormatuste kuju, mis veetakse omamaa laevadel, ehk niisugustele laevadele kindlustatavate alandatud maksude või eriliste kergenduste ehk hõlbustuste kuju, või rannapiirkonna kaubandusele. Selle peale vaatamata on kokkulepitud, et neis asjus peavad mõlema Lepinguosalise alamad ehk kodanikud ja laevad kasutama enamsoodustatud riigi käitlelust.

Eesti-Briti laevad võivad siiski ühest sadamast teise sõita, et väljamaalt toodud terve laadungi ehk osa laadungist ehk beisijad maale saata, või et päale võtta tervet ehk osa laadungit, ehk reisijaid väljamaale toimetamiseks.

Samuti on kokkulepitud, et sel juhtumisel, kui ühe Lepinguosa-

lise rannasõidu kaubandus ainuüksi omamaa laevadele reserveeritud ei pea keelutama teise Lepinguosalise laevadele, kui nad kaubanduslistel ülesannetel sõidavad paikadesse, ehk paikadest, mis ei asu seespool niiviisi rannasõidule reserveeritud piire, reisijate või kauba vedu esimese Lepinguosalise territooriumite kahe sadama vahel, kui reisijate läbisõidu piletid ja kaupade laadimiskirjad välja antud kohtadele ja kohtadest, mis väljaspool ülevaltähendatud piire; niisugusel reisiril kasutavad need laevad ja nende reisijad ning laadungid täielikult selle lepingu soodustusi.

Käesoleva lepingu eeskirjad ei käi kalapüügi kohta.¹⁾

Seega eraldatakse rahvusliku käsitlese alt rannasõit, kalapüük ja soodustused, mida antakse preemiana rahvusliku laevaehitamise edendamiseks, kuid kindlustatakse selles suhtes enamsoodustatud riigi käsitus. Selliseid reservatsioonide sisaldab iga kaubaleping kus laevandusala ligemalt korraldamist on leidnud. Loomulik, et samase soodustuse osalisteks saavad kõik need Eestiga kaubalepingulises vahekorras olevad riigid, kes rannasõidu õiguse reservatsioonide on lubanud enamsoodustuse-klausliga seotult. Selliseid reservatsioonide sisaldavad kaubalepingud Ameerika-Ühisriikidega (art.XI), Poolaga (art.XV.3.lõige), viimane toob veel heljandagi juurde ja nimelt:

"4) Lepinguosalsed lepivad kokku, et käesoleva artikli eeskirjad ei ole maksvad laevasõidu kohta navigatsiooniks kõlbulikkudel sisemistel või kunstlikkudel teedel."²⁾

---

1). Eesti lepingud välisriikidega V - lk. 259.

2). " " " VII - lk. 39.

ja Kreekaga (art.16), mis samuti toob reservatsioonidena kalapüügi, rannasõidu ja laevasõidu sisemistel, looduslikkudel või kunstlikkudel veeteedel. Ajutises kaubanduslikus kokkuleppes Itaaliaga p.5. kolmandas lõikes on need reservatsioonid toodud järgmises redaktsioonis:

"Ülalnimetatud eesõigused ja õigused ei laiene mitte: a) rahvusliku kaubalaevastiku kaitse eriseadustele; b) erikontsessioonidele, mis antud merespordi seltsidele ja lõbusõidulaevadele; c) sadamate teenistuses olevatele ja rannasõidu laevadele; d) kalapüügile Lepinguosaliste territoriaalvetes."¹⁾

Samu eeskirje leiame teisteski lepingutes, nagu kaubalepingutes Prantsusmaaga (art.28), Soomega (art.13), Saksamaaga (art.22) ja Leeduga (art.10) - lisaks on reservatsioon, mis haarab lootsitegevust ja sadamate siseteenistust; kusjuures alati figureerib vähemalt kaks reservatsiooni: rannasõidu ja kalapüügi kohta.

Edasi Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu art.16.määrab:

"Kõiges, mis puutub laevade peatamise, laadimise ja lossimise ühe Lepinguosalise territooriumitel asuvates sadamates, dokkides ehk reididel, ei või kumbki Lepinguosaline mõne teise välisriigi või omamaa laevale eesõigusi ehk hõlbustusi anda, ilma neid teise Lepinguosalise laevadele andmata."²⁾

Samas küsimuses rakendab Eesti-Poola kauba- ja laevandusleping rahvuslikku käsitlust oma art. XV. p. teises.

Järgnevalt kauba- ja laevandusleping Britiga art. 17.stipuleerib:

"Tonnaashi-, sadama-, lootsi-, majaka-, kⁿavantiini- või teis-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega - VIII - lk. 69

2). " " " " - V - lk. 260.

te analoogiliste maksude suhtes kandku need ükskõik mis nime, kui neid valitsuse, ametvõimude, eraisikute, ühisuste või mõnesuguste asutuste nimel või kasuks võetakse, on ühe Lepinguosalise laevadel teise Lepinguosalise territooriumitel asuvates sadamates õigus vähemalt niisama soodsa ümberkäimise peale, kui omamaa või mõne teise välisriigi laevadel."¹⁾

Täpselt samas küsimuses kaubaleping Ameerika Ühisriikidega art. IX-das annab rahvusliku käsitle, kuna kaubaleping Britiga nagu näitest selgub andis rahvusliku ja enamsoodustatud käsitle paralleelselt.

Eesti-Briti kauba- ja laevanduslepingu art. 18 määrab:

"Kummagi Lepinguosalise laevad, mis tormi või õnnetuse tagajärjel sunnitud on teise Lepinguosalise territooriumite sadamas varju otsima, on õigustatud seal ennast uuesti korda seada laskma, omale kõiki tarvilikke tagavarasid muretsema ja jälle ära sõitma, ilma muid maksusid maksmata, kui need mida samasugusel juhtumisel maksavad omamaa laevad. Kui aga mõne kaubalaeva kapten sunnitud on osa oma kaubast ära müüma, et kulusid katta, siis peab ta talitama selle paiga määruste ja tariifide järele, kuhu ta varjule tuleb."²⁾

Sama artikli järgmine lõige määrab, et kui laev madalikule jookseb või hukkub, siis peab kõik päästetud varad, või sissetulek nendest kui nad juba ära on müüdud, andma kauba või laeva omanikkudele tagasi, või nende mitte kohal viibimise puhul konsulaarametnikule; ja sel juhul konsulaarametnik või omanikud tasuvad ai-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega V - lk. 260.

2). " " " V - lk. 260 jj.

nult need kulud, mis varanduse alalhoidmine tekitanud, ühes pääste ehk teiste kuludega, mida niisuguse hukkumise või madalikule jooksmise korral omamaa laevadel maksta tuleb.

Seega kaubaleping Britiga rakendab tormi puhul varjuotsimise ja laevaõnnetuse puhul tekkivate päästekulude ja teiste kulude kohta rahvusliku käsitlemise, kaubalepingud Kreekaga (art.18), Saksamaaga (art.25) ja Poolaga (art. XVIII) rahvusliku ja enamsoodustuse käsitlemise rööbiti, kaptenile ja meeskonnale abi ja toetuse andmise suhtes aga alati rahvuslikku käsitlemist. Päästmismaksude kohta rakendatakse selle riigi seadusi, kus päästmine aset leidis ja päästetud kaubad ei allu tollimaksudele, kui neid ei veeta sisse äratarvitamiseks siseriigis.

Erilaadse normi sisaldab Eesti-Saksa kaubandus- ja laevanduslepingu art.23, mis määrab:

"Eesti merelaevad, mis tulevad mõnesse Saksa sadamasse ja Saksa merelaevad, mis tulevad mõnesse Eesti sadamasse, et seal ainult oma laadungeid täiendada või üht osa neist lossida, peavad eeldusel, et nad toimivad vastava riigi seaduste ja eeskirjade järgi, laeval hoidma selle osa oma laadungist, mis on sihitud muusse sama või mõne teise riigi sadamasse ja võima seda uuesti välja viia, ilma et nad oleksid kohustatud maksma oma laadungi selle viimase osa eest mingit maksu, peale järelvalve maksude, mida tohib võtta ainult oma ja enamsoodustatud riigilaevade kohta kindlaksmääratud määrade järgi."¹⁾

Täpselt samasugune on Eesti-Kreeka kaubanduskonventsiooni art. 17 ja Eesti-Poola kaubandus- ja laevanduslepingu art. XVII,

---

1). Eesti lepingud välisriikidega VIII - lk. 193.

mis aga lisab juurde:

" . . . samad laevad võivad samuti mõnesuguses sadamas endale koorma peale laadida ja laadimist jätkata või täiendada mõnes teises või mitmes muus sama riigi sadamas, ilma et nad oleksid sunnitud tasuma muid või kõrgemaid maksusid kui neid, missugustele aluvad samasugustel juhtumistel selle riigi oma või enamsoodustatud riigi laevad."¹⁾

Samalaadse artikli sisaldab Eesti-Ameerika Ühisriikide sõprus-, kauba- ja konsulaarleping (art.XI) lubades vaid rahvusliku käsitluse. Eesti-Kreeka kaubanduskonventsioon oma art. 16.-das ja Eesti-Tšehhoslovakkia kaubalepingu art. 20.-das määravad, et iga eesõigus, mis antakse laevanduse alal mõnele kolmandale riigile laieneb tingimusteta teisele lepinguosalisele. Huvitav on veel ära märkida Eesti-Briti kaubandus- ja laevanduslepingu art.19.-, mis määrab:

"Kõiki laevu, mis Briti õiguse järele tuleb lugeda Briti laevadeks, ja kõiki laevu, mida Eesti seaduse järele loetakse Eesti laevadeks, peab loetama käesoleva lepingu otstarbeks vastavalt kas Briti või Eesti laevadeks."²⁾

Sisuliselt sama on Eesti-Saksa kaubalepingu art.24.esimene lõige; need artiklid märgivad need laevad, kes võivad nautida selle lepingu eeskirjadest lähtuvaid õigusi.

Hoopis iselaadsena ja teistest erinevana torkab silma Eesti-Portugaalia kaubandusliku kokkuleppe art.5:

"Käesoleva kokkuleppe kestvusel lubab Eesti Valitsus Portu-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega VII - lk. 39.

2). " " " V - lk. 261.

gali laevandusele enamsoodustatud välisriigi käsitlese. Omalt poolt annab Portugali Valitsus Eesti laevandusele Portugali metropolis ja juuresasuvail saartel 25 % alanduse laevandusmaksudest (taxas do imposto do comercio maritimo), mis on praegu maksvad või mis võiksid neid asendada, ja ta lubab nimetatud laevandusele Portugali asumaades enamsoodustatud riigi käsitlese."¹⁾

Seega pole Portugali metropoli suhtes kehtistatud vastastikust enamsoodustust, vaid enamsoodustuse annab vaid Eesti, kuna Portugal annab protsentuaalse alanduse laevandusmaksudest.

Kogu eeltoodud käsitlese laevanduse alal pole muidugi maksev sõjalaevade, vaid kaubalaevade kohta, nagu seda selgesti normeerib ka kaubandusleping Prantsusmaaga art. 29.-das:

"Käesoleva konventsiooni eeskirjad käivad kõigi laevade kohta, kas nad kuuluvad ühele Lepinguosalistest riikidest, eraisikutele, seltsidele või avalikkudele kollektiviteetidele.

Siiski ei käi nad milgi moel sõjalaevade kohta, ei politsei või kontrolllaevade, ega üldiselt, laevade kohta, mis ükskõik millise nimetuse all täidavad avalikku võimu, ega muude laevade kohta, kui neid kasutatakse eranditult ühe Lepinguosalise mere-, sõja- või õhujõudude sihtideks.

Samuti ei käi käesolev konventsioon milgi moel kalastuslaevade kohta."²⁾

Balti klausel maksab ka laevanduse suhtes, väljaarvatud kaubalepingud Poolaga, Leeduga ja Itaaliaga, kus nimetatud klausel on kehtistatud vaid materiaalse enamsoodustuse kohta.

Laevandusala käsitlevad normid puuduvad kaubalepingus Hel-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega IX - lk. 9.

2). " " " VIII lk. 226.

veetsiaga ja ajutises majanduslepingus Lätiga.

§. 9. M a t e r i a a l n e e n a m s o o d u s t u s .

Materiaalse enamsoodustuse alusel kõik kolmanda riigi kaupadele antud või antavad soodustused ja paremused siirduvad erilise leppeta ja vastutasuta ka lepinguosalise riigi kaupadele samas ulatuses. Eesti kaubalepingute aluseks oma kaitseda oma tööstust, kuid sealjuures mitte soetada kunstlikke takistusi välismaa kaupadele meie maale tulekuks. Sellekohaselt meie lepingud on tollitariifi-des katsunud käia teatavat keskteed, Esimesed kaubanduspoliitilised tingimused leidsid Eesti-Vene rahulepingus 2.veebr. 1920.a., art. XVI lisa I-ses, kus tuuakse sisse enamsoodustuse klausel täielikul ja absoluutsel kujul nii kaupade sisseveol kui ka väljaveol. Üldiselt võikski konstanteerida, et meie kaubalepinguis tariifiline osa baseerub enamsoodustuse põhimõttel ja kui see süsteemilt pole ühtlane, siis on see seletatav ühelt poolt meie vilumatusega ning teiselt poolt ilmasõjale järgneva ebastabiilse kaubanduspoliitilise meelsusega kõikides riikides. Olukord on aga muutunud ja meie esimesed kaubalepingud on asendatud kõik uutega, ja viimased on süsteemilt juba ühtlased. Nende, uutega asendatud kaubalepingute juures ei peata meie pikemalt, seda on teinud mag. A. Warma omas töös¹⁾, nendime vaid mõningaid üldaluseid nendest. Esimene - kaubanduslik kokkulepe Britiga²⁾ oli deklaratiivne põhimõtete loetelu, mille alusel vastastikku kaupade vahetust korraldada ja ta sisaldab kõige tüüpilisemat tingimusteta enamsoodustuse vormi. Pooled pole isegi endale jätnud mingisuguseid reservatsioone naaberriikide

1). A.Warma. Enamsoodustuse-klauselist kaubalepingutes. -lk.88-102

2). Sõlmitud 20.VII.20; jõustunud 20.VII.20. - RT.153/154 - 1920.

Eesti lepingud välisriikidega I - 18. maksv.kaot. 3.V.26.

suhtes, milliseid sisaldavad kõik hilisemad kaubalepingud; siiski Briti asumaade suhtes saab Eesti kõige soodsama asendi tollitariifide suhtes, mida asumaad üldse annavad mõnele kolmandale riigile, mitte aga neid soodustusi ja hõlbustusi mida saab asumaadelt Inglismaa ja teised temast olenevad asumaad.

Kaubandus- ja laevandusleping Soomega¹⁾ oli erinev üldisest süsteemist oma tariifilises osas. Art. IV-daga kindlustatakse tariifi alanduste suhtes enamsoodustus, kuid art. V. kindlustab kontrahentidele pääle selle veel erisoodustused, pannes maksma teatud kaupade päält tollivabaduse (lisad A ja B) ja vähendades teiste kaupade päält tollimääre (lisad C, D, E ja F).

Seega tariifide suhtes on maksma pandud tingimusteta enamsoodustuse-klausel, ning pääle selle on Eesti saanud Soomelt teatavate kaupade päält protsentuaalsed tariifi alandused ning omaltpoolt kindlustanud Soomele teatud kaupade päält konventsionaalsed tariifid. Lepingu art. XVIII. põhjal on kõik ülalnimetatud soodustused edasiandmatud teistele riikidele enamsoodustuse-klausli alusel. Eesti-Prantsuse kaubaleping²⁾ annab enamsoodustuse Prantsusmaa suhtes, kuid Eesti suhtes Prantsuse Valitsus annab minimaaltariifi ja osalt kokkuleppetariifi (maksimaal- ja minimaaltariifi vahepäälne). Reserveeritud selles lepingus on Soome ja Läti. Eesti-Ungari kaubaleping³⁾ annab meie kaupadele Ungaris enamsoodustuse ja Ungari kaupadele Eestis autonoomse tariifi ja lisas A. nimetatud kaupade suhtes protsentuaalse tariifi alanduse tagatise, et ükski kolmas riik

---

1). Sõlmitud 29.X.21. jõustunud 13.X.21 - RT 31/32 - 1922. Eesti lepingud välisriikidega II - 63, maksvuse kaot. 28.IX.31.

2). Sõlmitud 7.I.22; jõustunud 20.VIII.22 - RT.99/100 - 1922.

Eesti lepingud välisriikidega II - lk. 36 jj.maksv. kaot.29.V.29.

3). Sõlmitud 19.X.22; jõustunud 26.IV.23.RT.48/49 - 1923. Eesti lepingud välisriikidega III - lk. 61 jj.maksv. kaot. 10.XI.29.

nende kaupade päält suuremat tollitariifi alandust ei või saada. Samuti oli piiratud Ungarist sisseveetavate kaupade arv ja kvantum. Reservatsioonina esineb Balti klausel. Huvitav on veel selle lepingu art. 15, mis rakendab sisse- ja väljaveo kitsenduste kohta kompensatsioonilist enamsoodustuse-klauslit, millist mujal lepingus kuskil enam ei esine.

Nagu juba varem märgitud, on kõik need kaubalepingud asendatud uutega ja evivad seega vaid ajaloolise tähtsuse. Järgnevalt praegu kehtivaid kaubalepinguid vaadeldes, on otstarbekohane enamsoodustuse-klausli rakendamist vaadelda eraldi: 1) kaupade sisse- ja väljaveo, 2), sisse- ja väljaveo kitsenduste, 3) kaupade päritolu kindlaks määramise, 4) tollitariifide ja-formaliteetide, 5) transpordi, 6) transiidi ja 7) kaupade sisemaksustamise kohta.

1. Enamsoodustuse-klausli rakendamine kaupade sisse- ja väljaveo kohta.

Eesti kaubalepingud oma tariifilises osas erinevad ja me võime nad eraldada kolme gruppi. Esimese grupi moodustavad sellised kaubalepingud, mis tollitariifide osas ei sisalda eritariife, vaid ainult tingimusteta enamsoodustuse. Siia kuuluvad deklaratiivsed kaubalepingud, nagu seda on need, mis sõlmitud Rootsiiga, Taaniga, Hollandiga, Norraga, Bulgaariaga, Itaaliaga ja Jaapaniga. Toome näitena Eesti-Itaalia kaubandusliku kokkuleppe p.2.-se:

"Mõlemad Lepinguosalised annavad vastastikku enamsoodustatud riigi käsitlemise kõiges, mis puutub sisse- või väljaveo tollide suuruse, kaitsesse, ja sissenõudmisse, samuti kõiges, mis puutub transiiti, ajutisse sisse- ja väljaveosse, uuesti väljaveosse, kaupade hoiusse, nende ümberlaadimisse, raudteel veosse ja tollivormaal-

tesse.¹⁾

Seega kehtib siin tingimusteta enamsoodustuse-klausel mõlema kontrahendi suhtes ja seda täiel määral. Reservatsioonina oleleb Balti klausel. Ka sisaldavad sellised deklaratiivsed kaubanduslikud kokkulepped ühes punktis kogu materiaalse enamsoodustuse, nagu see nähtub ka eeltoodud näitest.

Ka järgmise grupi moodustavad kaubalepingud, mis oma tariifilises osas sisaldavad tingimusteta enamsoodustuse ilma iseseisvalt toodud konventsionaal soodustuseta, kuid nende erinevus esimesest grupist seisab selles, et nad on üksikasjalikumalt välja töötatud. Siia kuuluvad kaubalepingud Ameerika Ühisriikidega (art. VII), Belgiaga (art.11), Helveetsiaga (art.11), Lõunaslaaviaga (art.II), Türgiga (art.XI ja XII), Austriaga (art.VIII ja IX), N. S.V.Liiduga (art.13), Rumeeniaga (art.I ja II), Ungariga (art.8), Poolaga (art.VIII) ja Kreekaga (art.9). Tsiteerime Eesti-Ameerika Ühisriikide sõprus-, kaubandus- ja laevanduslepingu art. VII-da 2., 3. ja 4. lõike:

"Kumbki Kõrgetest Lepinguosalistest kohustab tingimusteta ühegi artikli sisseveole, mis kasvanud, toodetud või valmistatud teise Lepinguosalise territooriumitel, ei kõrgemaid või muid makse või tingimusi ega keeldusid peale panema, kui need, mis peale pandud samasuguse, mõnes teises riigis kasvanud, toodetud või valmistatud artikli sisseveole.

Kumbki Kõrge Lepinguosaline kohustub samuti tingimusteta kaupadele, mida teise Lepinguosalise territooriumitesse välja veetakse, mitte peale panema kõrgemaid või muid koormatise või teistsuguseid

---

1). Eesti lepingud välisriikidega VIII - lk. 68.

kitsendusi ehk keelusid, kui need, milledega koormatud mõnele teisele maale väljaveetavad kaubad.

Iga soodustus, olgu missugust laadi tahes, mida kumbki Kõrgetest Lepinguosalistest annab mõnesugusele, mõnest teises riigis kasvanud, toodetud või valmistatud artiklile, laieneb otsekohe ja tingimusteta, ilma sooviavaldust äraootamata ja ilma vastutasuta, ka samasuguse artikli peale, mis kasvanud toodetud või valmistatud teise Lepinguosalise territooriumitel."¹⁾

Seega näeme, et nendes kaubalepingutes on täpsemas vormulatsioonis äratoodud enamsoodustuse-klausel sisseveomaksude ja väljaveokoormatiste alal, samuti asjaolu, et iga soodustus, mis sel alal antud kolmandale riigile laieneb ka lepinguosalisele. Eesti-Türgi kaubalepingu art.XIII määrab pääle selle:

"Kummagi Kõrge Lepinguosalise loodus- ja tööstussaadusi ei panda sisseveol teise Lepinguosalise territooriumile, kui nad on veetud transiidina üle ühe või mitme kolmanda riigi territooriumi, muude või kõrgemate maksude või lõivude alla, kui siis, kui nad oleksid sisse veetud otsekohe päritolumaalt."²⁾

Kaubaleping Kreekaga kuulus varem kolmandasse gruppi, kuid muutmise kokkuleppe järele kaotati konventsionaal tariifid ja seetõttu kuulub ta praegu samuti teise gruppi. Kaubaleping Ungariga art.7. kindlustab enamsoodustuse ka selleks juhuks, kui ühe Lepinguosalise Valitsus või tema poolt volitatud mõni muu organisatsioon teeb sisse- või väljaveo olenevaks hinnast või ostu ja müügi tingimustest. Kõik mainitud lepingud sisaldavad reservatsioonina Balti klausli täielikul kujul ja samuti rajakaubanduse ja tolli uni-

1). Eesti lepingud välisriikidega V - lk. 229.

2). " " " IX lk. 249.

ooni klausli.

Kolmanda grupi moodustavad kaubalepingud, kus tollitariifi-
de alal on maksma pandud enamsoodustuse põhimõtte kõrval veel
kindlad konventsionaalsed soodustused, mis pole aga teiste enam-
soodustust nautivate riikide suhtes "soomustatud", nii nagu see
esineb Eesti-Soome kaubalepingus. Siia kuuluvad lepingud Tšehho-
slovakkia (art.10), Lätiga (art.1 ja 2), Portugaliga (art.1 ja
2), Prantsusmaaga (art.1,2,3 ja 37), Saksamaaga (art.9 ja 10), Soome-
(art.7 ja 8), Leeduga (art.5 ja 6) ja Britiga
mega (art.5, 8 ja kokkulepe 1934.aastast).

Nimetatud kaubalepingud sisaldavad kõigepealt üldklausli,
millega vastastikku antakse tingimusteta enamsoodustus kaupade
sisse- ja väljaveos. Nii näiteks Eesti-Saksa kaubalepingu art.10
määrab:

"Kummagi Lepinguosalise loodus- või tööstussaadusi käsitatakse
se nende sisseveol teise Lepinguosalise territooriumile samuti
ka väljaveol teise Lepinguosalise territooriumile tollide ja mak-
sude ulatuse, võtmise ja kindlustamise, samuti ka tolli vorminõue-
te suhtes enamsoodustuse põhimõtte järgi."¹⁾

Samasugused on teisedki eelpool nimetatud kaubalepingute
vormulatsioonid, eriti Briti (art. 5 ja 8) ja Leedu (art. 6) kau-
balepinguis.

Erinev on vaid Eesti-Portugali kaubalepingu art.1 ja 2,mil-
le järele Portugali kaubad nautivad enamsoodustust ja Eesti kau-
bad miinimumtariifi määrasid.

Peale sellise üldklausli sisaldavad need kaubalepingud (mõ-
nedes küll alles hilisemate kokkulepetega sisse toodud, näiteks

---

1). Eesti lepingud välisriikidega VIII - lk. 187.

Briti kaubalepingusse ja Läti majanduslepingusse) aga kaupade erinimekirju, millistes leiduvate kaupade kohta maksab konventsionaal tariif. Selliste nimekirjade kasutamise näitena võiksime tuua ajutise majanduslepingu Lätiga, mille lisakokkuleppe täiendamise protokoll 14.XI.1932.aastast art.1-ses määrab:

"Eestist päritolevad ja tulevad looduse või tööstussaadused, mis on loendatud käesolevale protokollile juurdelisatud nimekirjas C, kasutavad nende sisseveol Lätisse mainitud nimekirjas ettenähtud tollimäärasid. Samuti Lätist päritolevad ja tulevad loodus- ja tööstussaadused, mis on loendatud käesolevale protokollile juurdelisatud nimekirjas D, kasutavad nende sisseveol Eestisse mainitud nimekirjas ettenähtud tollimäärasid."¹⁾

Samasuguseid nimekirju ja nendes ettenähtud konventsionaalseid tariife leiame lepingutes Tšehhoslovakkia (art. 10,2.lõige), Saksa (art.9 ja Eesti-Saksa vastastikususe kaubavahetuse kokkulepe 4.I.1935.aastast) ja Britiga.²⁾

Erinevana paistab jällegi silma Eesti-Portugali kaubanduslik kokkulepe, mille art. 2.-ses põhjal Eesti saadused, mis nimekirjas esitatud naudivad Portugalis enamsoodustust. See on seletatav sellega, et Portugali ülejäänud kaupade suhtes tarvitas, nagu eespool nägime, miinimumtariifi määrasid. Ka kaubanduskonventsioonis Prantsusmaaga, mille art. 1. ja 2. on asendatud kaubanduskonventsiooni muutmisprotokolliga (27.IV.33.a.) art.1. ja 2.-sega, määratakse viimastes, et juurde lisatud nimestikus loeteldud lepinguosaliste kaubad kasutavad nende veol teise lepinguosalise territooriumile tariifiminiimumi määrasid ja ei allu vähem soodsaile tollidele,

1). Eesti lepingud välisriikidega XI - lk. 69.

2). Kaubandus- ja laevanduslepingu 18.I.26.täienduse kokkuleppe ja protokolliga art. 1. ja 2. Eesti lep. v. XII - lk. 176.

kui need, mida lepinguosalisel kohaldavad sama iseloomuga muu maa kaupadele. Kaubandus- ja laevandusleping Soomega art. 8-das määrab, et nimekirjades tähendatud kaubad, mis pärit Lepinguosaliste maa-delt, alluvad neis nimekirjades ettenähtud tollimääradele või pro-tsentuaalsetele alandustele kõige madalamatest tollimääradest, mis antud kolmandale riigile. Kuid need soodustused ei lähe juba üle teistele enamsoodustatud riikidele art.17.alusel, mis määrab:

"Mõlemad Lepinguosalisel deklareerivad käesolevaga, et käesolevas lepingus ettenähtud soodustusi, õigusi ja eesõigusi, eriti tollialandusi, ei anta mingil juhul ega ühelgi tingimusel teis tele riikidele enamsoodustatud riigi klausli põhjal; nad kohustavad pääle selle vastastikku arvestama käesolevat artiklit rahvusvahe-liste lepingute sõlmimisel."¹⁾

Kuid Balti klausli põhjal on sellised soodustused isegi kaitstud ja selle tõttu ei lähe enamsoodustatud riikidele üle ka soodustused, mis antud N.S.V.Liidule, Lätile või Leedule, kuigi nendes pole vastavat määrust eriartiklina. Mis puutub nüüd Eesti-Leedu kaubanduskonventsiooni art.5.-dasse, siis tema selguse tõt-tu toome ta täielikult ära:

"Käesolevale lisatud loetelus "A" loeteldud kaubad, Eesti päritoluga ja sealt tulevad, kasutavad nende sisseveol Leetu mai-nitud loetelus tähendatud protsendilisi tollialandusi konsolidee-ritud tollimääre, samuti ka sisseveo kontingente.

Käesolevale lisatud loetelus "B" loeteldud kaubad, Leedu päritoluga ja sealt tulevad, kasutavad nende sisseveol Eesti mai-nitud loetelus tähendatud protsendilisi tollialandusi, konsolidee-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega X - lk. 126.

ritud tollimääre, samuti ka sisseveo kontingente."¹⁾

Protokoll aga lisab p.IV-das:

"Käesolevale konventsioonile juurdelisatud loetelus "A" ja "B" loeteldud kindlate kontingentidega toodete kohta käivad tollimäärade vastastikused alandused ja konsolideerimised on maksvad ainult lubatud kontingentide piirides."²⁾

ja punkt VII-das:

"Leedu deklareerib, et käesoleva konventsiooni kestvusel ta ei kavatsenud anda oma tollitariifi positsioonide suhtes, mis loeteldud alamal loetelus "D" mõnele kolmandale riigile, kaasa arvatud Läti, tollialandusi, mis ei laieneks Eestile."³⁾

See viimane punkt kindlustab Eestile loetelus "D" mainitud kaupade suhtes Leedus täieliku enamsoodustuse. Reservatsioonina on toodud kõigis lepinguis Balti klausel, ainult Soome lepingus pole ettenähtud reservatsiooni N.S.V. Liidu suhtes.

Nagu selle kolmanda grupi kaubalepingute käsitlest on selgunud, on siin tegemist tariifilise segasüsteemiga. On ju selge, et konventsionaalseid tariife ühepoolset tösta ei saa. Kui aga samade objektide tariifimäärad on veelgi vähemad mõnes hilisemas kokkuleppes mõne kolmanda riigiga, siis lähevad sellised soodustused tingimusteta enamsoodustuse-klausli tõttu ka esimesele üle. Loomulik, et üks kontrahentidest ühepoolset samuti neid vähendada ja isegi sootuks kaotada võib.

Kõik need suurepärased põhimõtted on tegelikult muutunud mõjutuks sisseveo kontingentide süsteemi maksmapanekuga. Nagu näe-

-
1).	Eesti lepingud välisriikidega	XII	-	lk. 106.
2).	"	"	"	XII - lk. 120.
3).	"	"	"	XII - lk. 120.

me kaupade nimekirjade sirvimisel on sageli äramääratud sisseveetavate kaupade kontingent ja ainult selles ulatuses maksab konventsionaaltariif nagu seda selgelt on väljendatud ka Eesti-Leedu kaubanduskonventsiooni protokollis p. IV-das. Seega Valitsusel, kes määrab sisseveo kontingendid, on täielik võim ja vabadus öelda, kust maalt ja mil määral tuleb teatavat kaupa sisse vedada. Selle tõttu on ka arusaadav, miks käib kibe heitlus kontingentide ümber. Nii Eesti on välja kaubelnud Prantsuse Valitsuselt metsamaterjalide kontingeerimise kestusel kontingendi, mis on proportsionaalne Eesti sisseveo protsendi määrale terve sisseveo suhtes Prantsusmaale 1925-29.aasta jooksul.¹⁾ Eriti selles suhtes on pikemalt käsitlenud olukorda Eesti-Briti kaubandus- ja laevanduslepingu täienduse kokkulepe ja protokoll 1934.aastast, milles muuseas on mainitud artikkel 5. p.2-ses:

"Ühendatud Kuningriigi Valitsus määrab Eestile õiglase osa välismaalt lubatud sisseveost, arvestades seisukohaga, mis Eesti omas möödunud aastatel Ühendatud Kuningriigi truul varustajana seliste (s.t. või, peekoni, singi) toodetega. Eesti osa määramine sünnib samal alusel ja mitte ebasoodsamatel tingimustel kui mõne teise välisriigi osa määramine."²⁾

Eesti ja N.S.V.Liidu vahelise majandusliku kokkuleppe põhjal 1934.a. on püütud vastastikku kaubandust soodustada sellega, et nii N.S.V.Liidu Kaubanduslik Esindus Eestis kui ka Nõukogude majanduslikud organisatsioonid ostavad Eestist eesti päritoluga kaupa iga aasta summa eest Eesti kroonides, mis võrdub 800 tuhan-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega - XI - lk. 20.

2).. " " " - XII - lk. 178.

dele kuldrublale ja Eesti ostab samas väärtuses Vene kaupu.¹⁾

2. Enamsoodustuse-klausli rakendamine sisse- ja väljaveo kitsenduste kohta.

Terves reas kaubalepinguis on veel üksikasjalikult käsitletud sisse- ja väljaveo kitsenduste režiimi. Toome näitena kaubandusliku kokkuleppe Rumeeniaga, art. III-da:

"Kõrged Lepinguosalised annavad vastastikku enamsoodustatud riigi käsitlemise sisse- ja väljaveo keeldude ja kitsenduste režiimi alal,"²⁾

ja Eesti-Ungari kaubandus- ja laevanduslepingu art. 6-da:

"Juhul kui üks Lepinguosaline paneks maksma keelde või kitsendusi kaupade sisse- või väljaveo kohta, lubab ta teisele lepinguosalisele sama käsitlemise, mis antud või antakse edaspidi mõnest kolmandast maast sisse- või sinna väljaveetud kaupadele.

Mõne keelu või kitsenduse iga äramuutmise või pehmendamise, mis ühe Lepinguosalise poolt antud või antakse edaspidi, kuigi ajutiselt, mõne kolmanda riigi kasuks, võetakse viibimata ja ilma reservatsioonideta tarvitusele teise riigi territooriumilt või sinna sihitud samade või samaste kaupade kohta.

Käesoleva artikli eeskirjad ei leia tarvituselevõttu, kui mõne sisse- või väljaveokeelu või sisse- ja väljaveosse puutuvate kitsenduste maksmapanek või alalhoid: 1) sünnib riigi avaliku julgeoleku huvides, või loetakse tarvilikuks huviosalise riigi poolt sõja seisukorra tõttu; 2) moodustab sanitaar või kaitseabinõusid loomade ja taimede haiguste vastu; käib seemnete kohta, milledest nende päritolu tõttu võib oletada, et nad on ebakohased sisseveo

1). Eesti lepingud välisriikidega XII - lk. 324.

2). " " " X - lk. 19.

maale; 4) käib kaupade kohta, mis moodustavad riigi monopoli eseme."¹⁾

Nagu neist näidetest näha, antakse sisse- ja väljaveo kitsenduste suhtes enamsoodustatud riigi käsitus, mis aitab kaasa selleks, et kõik riigid sisse- ja väljaveos oleksid ühesuguses seisundis teatud territooriumi suhtes. Reservatsioon peab kindlustama riigile aga teatavate kaupade suhtes kehtestatud kitsenduste režiimi, kuid seda kõikide riikide suhtes ühel alusel. Samasugused on vastavad artiklid kaubalepingutes Austriaga (art.XIII), Prantsusmaaga (art.5.4.lõige), Soomega (art.6), Rootsiaga (p.1.), Kreekaga (art.7), Britiga (art.5 ja 8), Tsehhoslovakkiaaga (art.9), Belgiaga (art.11), Portugaliga (art.3) ja ajutises majanduslepingus Lätiga (art.1, 3. lõige).

Pääle selle Eesti-Austria kaubanduse- ja laevanduslepingu art. XIV määrab:

"Juhul kui üks Kõrgetest Lepinguosalistest teeks alluvaks sisse- ja väljaveol teatud saadused või kaubad Valitsuse või iga muu tema poolt loodud organismi poolt kontroleeritud hindade tingimustest, on teise Lepinguosalise kohta käsitletatavad tingimused kõige soodsamad neist, mida käsitletakse või võidakse käsitada tulevikus muude kolmandate riikide kodanikkude suhtes."²⁾

Sama artikli sisaldab ka kaubaleping Kreekaga art.8.-das, ja seda normi tuleb võtta samuti kitsenduste suhtes enamsoodustuseklausli rakendamise vormina.

3. Enamsoodustuse-klausli rakendamine kaupade päritolu kindlaks määramise kohta.

Nagu eelpool nägime on kaupade sisse- ja väljaveos äärmise

1).	Eesti lepingud välisriikidega	VIII	-	lk. 267	jj.
2).	"	"	"	VIII	- lk. 134.

tähtsusega kaupade päritolu kindlaks määramine, sest päritolu on see tunnustus, millest sõltuvad kõik vastastikku antavad soodustused. Sellepärast on arusaadav, miks terve rida kaubalepinguid sisaldavad norme kaupade päritolu kindlaksmääramise küsimuses. Nii Eesti-Prantsuse kaubanduskonventsiooni art. 6 määrab:

"Kõrged Lepinguosaliselised annavad vastastikku enamsoodustatud riigi käsitlemise, mis puutub ühe Lepinguosalise poolt teise Lepinguosalise territooriumile sisseveetud kaupade päritolu kindlaksmääramisse."¹⁾

Seega kaupade päritolu kindlaksmääramise kohta rakendatakse tingimusteta enamsoodustust. Selle täienduseks võiksime tuua Eesti N.S.V.Liidu kaubanduslepingu art. 14. esimese lõike:

"Et kindlustada oma vastavatelt maadelt päritolevatele saadustele ülemiste eeskirjade kasutamist, nõuavad Lepinguosaliselised, et nende territooriumile sisseveetud saadusi ja kaupu saadaks päritolutunnistus, mis tõendab, kui tegemist loodussaadusega, et ta on pärit teise Lepinguosalise maalt, ja kui tegemist tööstussaadusega, et välismaiste tooresainete või poolvalmisainete väärtus on selle Lepinguosalise territooriumil tehtud töö tõttu kasvanud vähemalt 33 1/3 % võrra."²⁾

Nagu ülaltoodud näitestki selgub päritolu märkimiseks tarvatakse päritolutunnistusi. Ka kaubandus- ja laevandusleping Britiga art. 7.-das seab samuti üles päritolutunnistuste esitamise nõude; kusjuures mõned kaubalepingud nõuavad selliste tunnistuste diplomaatilist või konsulaarlegaliseerimist (näiteks kaubaleping

---

1). Eesti lepingud välisriikidega VIII - lk. 218.

2). " " " VIII - lk. 281.

Türgiga), teised mitte (näiteks kaubalepingud Tšehhoslovakkia ja Austriaga), kolmandad nõuavad seda vaid vastastikususe alusel (näiteks kaubaleping N.S.V. Liiduga).

Nende päritolu tunnistuste vormi, sisu ja tarvitamise kohta rakendatakse samuti enamsoodustuse printsiipi, nagu see nähtub Eesti-Kreeka kaubanduskonventsiooni art. 14. kolmandast lõikest:

"Kõrged Lepinguosalised kindlustavad teineteisele enamsoodustatud riigi käsitlese kõiges, mis puutub nende (s.t. päritolu) tunnistuste vormi ja sisusse, kui ka nende tarvitamisesse."¹⁾

Samasuguse artikli leiame kaubalepingus Ungariga (art.13,2. lõige), kuna kaubaleping Soomega art.9 kehtistab^e Genfis 3.nov. 1923.a. allakirjutatud Tollivormaliteetide lihtsustamise rahvusvahelise konventsiooni art.11. eeskirjad, samuti ka juba sõlmitud või edaspidi sõlmitavate erikokkulepete määrused.

4. Enamsoodustuse-klausli rakendamine tollitariifide ja tollivormaliteetide kohta.

Eesti-Kreeka kaubanduskonventsiooni art. 9.neljas lõige määrab:

"Kõrged Lepinguosalised kindlustavad teineteisele vastastikku enamsoodustatud riigi käsitlese selles, mis puutub tollidesse..."
ja 5. lõige:

"Enamsoodustatud riigi käsitlese on samuti vastastikku kindlustatud selles, mis puutub tollivormaliteetide täitmise toimingutesse, tolli kui ka kaupade deporeerimisse ja hoidmisse tolliaitades ja sinnakuuluvatesse maksudesse."²⁾

-
- 1). Eesti lepingud välisriikidega VI - lk. 205.
2). " " " VI - lk. 203.

Kaubandus- ja laevandusleping Türgiga art. XI. kolmandas lõikes määrab:

"Kindlustus võrdse käsitlemise kohta mõne kolmanda riigiga laieneb samuti sisse- ja väljaveomaksude võtmise viisile, kaupade tolliladudesse paigutamisele, tollikoormatistele ja formaliteetidele, sisseveetavate, väljaveetavate või transiidina minevate kaupade tollikäsitlemisele ja tollilt ärasaatmisele."¹⁾

Samasugust enamsoodustuse-klausli rakendamist tollitariifide ja vormaliteetide kohta näeme teisteski kaubalepingutes, nagu kaubalepingutes Hollandiga (art.1.p.2), Poolaga (art.IX b), Lõunaslaavia (art.II), Portugaliga (art.2), Prantsusmaaga (art.8), Saksa- maaga (art.10), Ungariga (art.8, lõige 3), Rumeeniaga (art.II), Leeduga (art.6, lõige 1), Soomega (art.7, lõige 3) jne. Kaubandusleping Austriaga art.XVI. teises lõikes määrab, et kõik mis puutub tollilesitatavate dokumentide diplomatilise või konsulaar viseerimise eest võetavatesse maksudesse või nimetatud dokumentide vabastamise sellisest viseerimisest, siis sünnib see vastastikususe alusel. Ka deklaratiivsed kokkulepped Rootsi, Taani, Islandi ja Norraga rakendavad tollitariifide ja vormaliteetide kohta tingimusteta enamsoodustust.

Teataval määral võiksime siia alla paigutada ka Eesti-Belgia kaubandus- ja laevanduslepingu art. 19.-da, mis määrab:

"Mõlemad Lepinguosalised kindlustavad teineteisele vastastikku oma territooriumil enamsoodustatud riigi käsitlemise kõiges, mis puutub mitmesugustesse administratiiv- või muudesse vorminõuetesse, mis tingitud käesolevas lepingus sisalduvate eeskirjade käsitlemi-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega IX - lk. 249.

sest."¹⁾

Sama artikli leiame kauba- ja laevanduslepingus Poolaga (art. XIX) ja see kindlustab lepinguosalistele enamsoodustuse iga-suguse vormaliteedi suhtes.

5. Enamsoodustuse-klausli rakendamine transiidi kohta.

Kaubanduskonventsioon Kreekaga art.11. määrab:

"Kõrged Lepinguosalised kindlustavad teineteisele vastastik-ku transiidi vabadust ja kohustuvad vastastikusel läbikäimises tarvitusele võtma Barcelonas 20.aprillil 1921.a. sõlmitud "Tran-siidivabaduse Konventsiooni ja Statuudi" eeskirju, ning kindlusta-avad teineteisele sellega ühenduses enamsoodustatud riigi käsitluse.

Kõrged Lepinguosalised on siiski kokkuleppinud selles, et ülalnimetatud eeskiri enamsoodustatud riigi käsitluse kohta ei ole maksev, siis, kui transiidi õiguse piiramine tarvitusele võetakse: 1. avaliku julgeoleku huvides, või 2. tervishoidliku ehk ettevaa-tusabinõuna loomade või taimede haiguste vastu."²⁾

Samasugused on art. XIII. kaubalepingus Poolaga, art.8. kau-balepingus Saksamaaga, art.11. kaubalepingus Soomega jne., ainult puuduvad neil reservatsioonid. Seega transiidi suhtes kehtib nen-de riikidega Barcelona konventsioon ja lisaks enamsoodustuse-klausel.

Kaubandusleping Tšehhoslovakkia art.13. määrab:

"Kumbki Lepinguosalistest kohustub lubama vaba transiidi läbi tema suveräniteedi all oleva territooriumi siikutele, paga-sile, kaupadele, samuti ka laevadele, sõiduriistadele, vagunitele ja teistele transportvahenditele, mis lähevad teise Lepinguosalise

1). Eesti lepingud välisriikidega VI - lk. 82.

2). " " " VI - lk. 204.

territooriumile või sealt tulevad kas raudteel, rahvusvaheliseks transiidiks kasutatavatel teedel, ja neile kindlustama vähemalt sama soodsa käsitlemise kui see, mis antud enamsoodustatud riigile."¹⁾

Sellega kindlustatakse selle lepinguga transiidi vabadus ja enamsoodustatud riigi käsitlemine. Samalaadse enamsoodustuse leiame kaubalepingutes Türgiga (art. XVI, 1.lõige), Itaaliaga (p.2), Hollandiga (art.3), Taaniga (p.1 ja 3) ja Norraga (p.3). Seejuures transiidi puhul ei või võtta mingit sisse- või väljaveo tollimaksu ega lõivu, väljaarvatud need, mis määratud ainuüksi transiidi kontrolli ja administratsiooni kulude katmiseks, nagu seda näeme kaubalepingutes Kreekaga (art.12), Türgiga (art.XVI, 2.lõige) ja Belgiaga (art.12, 2.lõige) ja mis enamsoodustuse-klausli põhjal on kehtiv kõikide riikide suhtes, millistega meil on sõlmitud kaubaleping enamsoodustuse alusel. Eesti - N.S.V.Liidu vaheline kaubandusleping art.16. kindlustab samuti transiidi vabaduse ja võtab aluseks Eesti ja N.S.V. Liidu vahel 29.okt. 1925.a. sõlmitud Eesti-Nõukogude - Läti vahelise raudtee otseühenduse kohta käiva konventsiooni.

Teatavas seoses transiidiga võiks nimetada veel seda, et enamsoodustus on kindlustatud ka kaupade laostamise, laos hoidmise ja ümberlaadimise kohta, nagu näitavad kaubalepingud Austriaga (art.XVII), Prantsusmaaga (art.8), Rumeeniaga (art.I,2.lõige) ja Soomega (art.7, 3. lõige).

6. Enamsoodustuse-klausli rakendamine kaupade transpordi kohta.

Kaubandus- ja laevandusleping Poolaga art. XIV-das määrab:

"Kaubad, mis ühest Lepinguosalisest Riigist tulevad või mis

---

1). Eesti lepingud välisriikidega VII - lk. 102.

sinna sihitud, kasutavad veol^u laudteid mööda teise Lepinguosalise teeritooriumil kõiges, mis puutub saatmisse, transportkuludesse, avalikkudesse maksudesse transpordi pealt ja üldse igas muus suhtes enamsoodustatud riigi käsitlust. On kokku lepitud, et sama käsitlus antakse vastastikku ka isikutele ja pagasile."¹⁾

Samasugused normid sisalduvad kaubalepingutes Tšehhoslovakkia-ga (art.17), Taaniga (p.3), Norraga (p.3), Türgiga (art. XVII), Un-gariga (art.12), Soomega (art.12) ja Rootsigaga (p.3), kusjuures vii-mased kolm kindlustavad nii enamsoodustuse kui ka rahvusliku käsit-luse, milliseist soodsam laieneb kõigile enamsoodustatud riikidele. Kaubanduskonventsioon Kreekaga art.13 laiendab seda käsitlust raud-tee transpordilt kõigile vedudele avalikkude veoabinõudega:

"Kummagi Kõrge Lepinguosalise loodus- või tööstussaadused kasutavad igapidi kõiges, mis puutub veosse teise Lepinguosalise avalikkude veoabinõudega - ühetaoliste tingimuste eeldusel - sama käsitlust, mis samasugused oma riigi või enamsoodustatud riigi saadused. Samuti kasutavad kummastki riigist teisse sihitud saadu-sed viimases veo suhtes avalikkude abinõudega sama soodsat käsit-lust kui saadused, mis sihitud enamsoodustatud riiki."²⁾

Ka kaubandusleping N.S.V.Liiduga art.16. p.8-das kindlustab tingimusteta enamsoodustuse reisijate, pagasi ja kaupade veo kohta nii raud-, vee-, kui ka maanteedel.

7. Enamsoodustatud-klausli rakendamine kaupade sisemaksusta-mise alal.

Eesti-Poola vaheline kauba- ja laevanduslepingu art.VII. mää-rab:

-
1).	Eesti lepingud välisriikidega	VII	-	lk. 37.
2).	" " " "	VI	-	lk. 204.

"Sisemised maksud ja lõivud, mis võetakse Riigi, Omavalit-
suste ja kehakondade kasuks, mis praegu või tulevikus lasuvad pro-
duktsioonil, kaupade valmistamisel või mõnesuguse kaubaartikli tar-
vitamisel ühe Lepinguosalise territooriumil, ei või teise Lepingu-
osalise saadusi, kaupasid või kaubaartikleid koormata suuremal
ega raskemal kujul, kui enamsoodustatud riigi samasuguseid saadu-
si, kaupasid või kaubaartikleid."¹⁾

Teiseks ka Kreeka kaubanduskonventsiooni art.10.määrab:

"Kõiges selles, mis puutub tarvitamise, valmistuse, läbikäi-
gu, monopoli, aktsiisi ja kõigisse muudesse sisemistesse maksudes-
se, kasutavad kaubad, mis tulevad ja sisse veetakse kummastki
Lepinguosalisest riigist teises riigis samasugust käsitlust, mida
kasutavad enamsoodustatud riigi kaubad."²⁾ Seega näeme, et sise-
maksude alal, mis koormavad kaupade valmistamist, tarvitamist jne.
tarvitatakse samuti tingimusteta enamsoodustuse-klauslit. Samasu-
guseid artikleid sisaldavad ka kaubalepingud Türgiga (art.XIII),
Belgiaga (art.12, 1. lõige), Saksamaaga (art.12), Soomega (art.10),
Prantsusmaaga (art.3) ja Kreekaga (art. 10). Kaubandusleping
Austriaga art. XII kasutab selles küsimuses kas rahvuslikku või
enamsoodustatud riigi režiimi, kuna kaubalepingud Ameerika Ühis-
riikidega (art.VIII) ja Britiga (art.10) toovad sisse rahvusliku
käsitluse puhtal kujul. Toome ära vastava artikli Britiga:

"Ükski riigi, kohaliste võimude või organisatsioonide kasuks
võetav sisemine maks, mis puudutab ainete produktsiooni, valmis-
tust ehk tarvitust, kummagi Lepinguosalise territooriumitel, ei või

---

1). Eesti lepingud välisriikidega VII - lk. 34.

2). " " " VI - lk. 204.

milgi põhjusel teise riigi saaduste jaoks kõrgem ehk koormavam olla, kui omamaa samasuguste saaduste jaoks,"

ja sama artikli teine lõige eraldab selliste maksude alt kaubad, mis tollilattu hoidmiseks antud või transiidiks määratud:

"Kummagi Lepinguosalise riigi saadused, mis teise riigi territooriumitele tolliladus hoidmiseks või transiidikaubana sisse veetud, ei allu ühelegi sisemaalisele maksule."¹⁾

Huvitava määruse toob veel kaubaleping Austriaga art. XVI-das:

"Kumbki Kõrgetest Lepinguosalistest kohustub lubama kasutada otsekohe ja ilma vastutasuta teisel Lepinguosalisel igat soodustust, eesõigust või alandust, mis ta on annud või võiks anda mõnele muule riigile kogukonna-, aktsiisi- ja kõigis lisa- ning kohalistes maksudes, mida võetakse sisse- või väljaveol, reeksporteerimisel, transiidil või laostamisel kaupade pealt, mis on nimetatud või nimetatamata käesolevas lepingus."²⁾ See artikkel kindlustab tingimusteta enamsoodustuse põhimõtte tarvitamist kaupade maksustamise alal, sündigu see maksustamine ükskõik millisel kujul.

Kokkuvõttes kogu eeltoodud käsitelu materiaalse enamsoodustuse kohta, peame samuti nagu personal enamsoodustuse juureski nentima asjaolu, et meie kaubalepingud materjaalses osas põhinevad tingimusteta enamsoodustuse põhimõttele, kuid viimase juriidiline efekt on tegelikult tumestatud kontingentide ja litsentside süsteemiga, mis võimaldavad mõnda riiki enam soodustada kui teist. Enamsoodustuse printsiibi teene on rahvaste majanduslises läbikäimises differentseeruva momendi ärahoidmine, tal on ühtlustav ja regulee-

---

1). Eesti lepingud välisriikidega V - lk. 257.

2). " " " VIII - lk. 135.

riv mõju kaubavahetusele ja enamsoodustuse printsiip, seotuna tollitariifidega, loob ühe või teise iseloomuga tollisüsteemi, mis olulise tegurina mõjutab kaubanduspoliitika suuna ja iseloomu kujundamist nagu seda õigusega väidab ka mag. A. Warma:

"Enamsoodustuse printsiip kaubalepinguis on oluline, kui^{gi} mitte ainuke mõjund, selle lepingu kaubanduspoliitilise iseloomu määramisel; tingimusteta enamsoodustuse vorm loob eeldusi kaubanduspoliitika arenemisele vabakaubanduse printsiibi taotlemiseks."¹⁾

M
Sellepärast on vahest arusaadavgi, miks praeguse aja protektsioon^{ile} kalduva kaubanduspoliitika tõttu tingimusteta enamsoodustus on leidnud vähemalt osaliselt sellise kõrvale tõrjutava seisukoha ja seda kontingentide ja litsentside süsteemi kaasabil.

§. 10. L õ p p s õ n a .

Esitatud tööga olen tahtnud anda pildi enamsoodustuse-klausli tarvitamisest meie kaubalepingutes, ühes enamsoodustuse mõiste ja lühikese arenguloo käsitlemisega. Sealjuures toimunud jaotuste suhtes, eriti enamsoodustuse-klausli rakendamise vaatlusel Eesti kaubalepingutes ei taha ma pretendeerida mingitele teoreetilistele konstruktsioonidele, vaid olen annud teatava üksikasjalisema käsitelu sellest, mis leidub meie kaubalepingutes konkreetsel kujul. Selletõttu olemasolevaid jaotusi tuleb vaadelda ainult küsimuse praktilise lahendamise hõlbustusvahenditena. Nagu varemalt korduvalt olen tähendanud, on enamsoodustus mõnedes kaubalepingutes üldklauslina väljendatud ja sel juhul pole tarvis^{läbi} viia mingit jaotust; teistes ja areneva tendentsiga kaubalepingutes on näha differentseeru-

---

1). A. Warma. Enamsoodustuse klauselist kaubalepingutes. lk. 128.

vat momenti, milletõttu iga ala, mille kohta tahetakse rakendada enamsoodustuse printsiipi, märgitakse eraldi. Neid viimaseid, kui põhjalikult väljatöötatud kaubalepinguid olengi silmas pidanud oma jaotuste läbiviimisel. Mag. A. Warma omas magistritöös näiteks sellist loetelu, mis konkreetselt üles loeb neid alasid, millede reglamenteerimisel enamsoodustuse-klauslit tarvitatakse, ei pea vajalikuks, kuna see olevat väga raske kui mitte võimatu. Mina omas töös ei ole tahtnud ka absoluutselt kõiki neid alasid ära märkida, kuigi võib olla see oleks võimalik, vaid piirdusin nendega, mis mitmetes kaubalepingutes reglamenteerimist olid leidnud ja põhjapanevamateks osutusid.

Kaubalepingud, milledega mina omas töös olen arvestanud, on järgmised praegu kehtivad lepingud:

Jk. nr.	L e p i n g .	Sõlmitud	Jõustunud	RT.milles avaldatud.	E.l.v. köide ja lk.
1.	Rootsiga-Kaubanduslik kokkulepe (nootide vahetus)	7.VII.23	2.XI.23	132/133-1923	III-164
2.	Taaniga-Kaubanduslikkude vahekordade korraldamise noodid.	7.IX.23	5.II.24	18/19-1924	III-231
3.	Islandiga-Kaubanduslikkude vahekordade korraldamise noodid.	7.IX.23	5.II.24	18/19-1924	III-231
4.	Hollandiga-Ajutine kaubandusleping	22.VII.24	19.V.26	189/190-1925	V - 205
5.	Helveetsiaga-Kaubandusleping.	14.X.25	31.V.26	34-1926	V-266
6.	Norrage-Kaubanduslik kokkulepe (nootide vahetus)	29.VIII.25	21.XII.25	189/190-25	V-208
7.	Ameerika Ühisriikidega Sõprus-,kaubandus- ja ja konsulaarleping . .	23.XII.25	22.V.26	31-1926	V-225

Jk. nr.	L e p i n g .	Sõlmitud	Jõustunud	RT.milles avaldatud	E.l.v. köide ja lk.
8.	Britiga-Kaubandus- ja laevandusleping. . .	18.I.26	3.V.26	32-1926	V-252
9.	Belgiaga-Kaubandus- ja laevandusleping .	28.IX.26	5.VI.27	32-1927	VI-73
10.	Kreekaga-Kaubandus- konventsioon	4.I.27	9.XII.27	61-1927	VI-199
11.	Poolaga-Kaubandus- ja laevandusleping ja lõpuprotokoll. .	19.II.27	osal.15. II.28 täiel. 24.IV.31	110-1927	VII-31
12.	Tsehhoslovakkia Kaubandusleping . .	20.VI.27	17.VII.28	47-1928	VII-97
13.	Lõunaslaaviaga, Kau- bandus- ja laevan- duskonventsioon. . .	1.II.28	Esialg. 10.IX.28 Lõpl.8. VIII.30	48-1928	VII-109
14.	Bulgaariaga-Kauban- duslik kokkulepe (nootide vahetus)	11.II.28	24.VII.28	52-1928	VII-125
15.	Lätiga-Ajutine ma- jandusleping ja sel- le lõpuprotokoll. . .	25.III.28	16.IV.28	28-1928	VII-67
16.	Itaaliaga-Ajutine kau- banduslik kokkulepe	1.VII.28	27.II.29	1-1929	VIII-67
17.	Saksamaaga-Kaubandus- ja laevandusleping	7.XII.28	29.VII.29	37-1929	VIII-181
18.	Austraiaaga-Kaubandus- leping.	11.XII.28	4.VII.29	34-1929	VIII-129
19.	Prantsusmaaga-Kauban- duskonventsioon . . .	15.III.29	29.V.29	44-1929	VIII-216
20.	Ungariga, Kaubandus- ja laevanduskonvents.	29.IV.29	10.XI.29	71-1929	VIII-263
21.	N.S.V.Liiduga, Kauban- dusleping	17.V.29	19.IX.29	71-1929	VIII-276
22.	Portugaliga-Kaubandus- lik kokkulepe. . . .	22.VIII.29	16.I.30	95-1929	IX-7
23.	Türgiga, Kaubanduse- ja laevandusleping .	16.Ix.29	18.V.31	56-1930	IX-245
24.	Rumeeniaga, Kaubandus- lik kokkulepe. . . .	30.VIII.30	12.III.31	94-1930	X-17

Jk. nr.	L e p i n g .	Sõlmitud	Jõustunud	RT.milles avaldatud	E.l.v. köide ja lk.
25.	Danzigi Vabalinnaga, Nootide vahetus ühinemise kohta Eesti-Poola kaubandus- ja laevanduslepinguga (19.II.27) ning selle lisaprotokolliga (5.VII.29).	9.IV.31	24.IV.31	33-1931	X-115
26.	Soomega-Kaubandus- ja laevandusleping	11.IV.31	28.IX.31	53-1931	X-123
27.	Leeduga-Kaubanduskonventsioon	13.I.34	6.V.34	27-1934	XII-103
28.	Jaapaniga-Kaubanduslik kokkulepe (nootide vahetus).	21.VI.34	20.VII.34	61-1934	XII-169

Neile lepingutele on tehtud parandusi ja täiendusi, millised olen ära märkinud tekstis kui neil on tähtsust enamsoodustuse küsimuses. Peale nende lepingute on terve rida kaubalepinguid, mis juba oma jõu on kaotanud, nagu: kaubalepingud Britiga (1920.a.), Soomega (1921.a.), Prantsusmaaga (1922.a.), Ungariga (1922.a.), Saksaga (1923.a.), Ameerika Ühisriikidega (1925.a.), Türgiga (1928.a.), Leeduga (1931.a.), Brasiiliaga (1931.a.) ja Hispaaniaga (1932.a.). Sulgudes toodud aastaarvud tähendavad lepingu sõlmimise aega. Ka nende kohta täpsemaid andmeid olen toonud teksti all, kui nad üldse on käsitlemist leidnud.